

**T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI**

**ERTELENMİŞ VERGİLERİN İHTİYACA UYGUN BİR
ŞEKİLDE SUNULMASININ FİRMA DEĞERİNE ETKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ELİF MORSULU

BALIKESİR, 2022

**T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI**

**ERTELENMİŞ VERGİLERİN İHTİYACA UYGUN BİR
ŞEKİLDE SUNULMASININ FİRMA DEĞERİNE ETKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ELİF MORSULU

TEZ DANIŞMANI

DR. ÖĞR. ÜYESİ MUSTAFA OĞUZ

BALIKESİR, 2022

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüzün İşletme Anabilim Dalı'nda 201912547001 numaralı Elif MORSULU'nun hazırladığı "Ertelenmiş Vergilerin İhtiyaca Uygun Bir Şekilde Sunulmasının Firma Değerine Etkisi" konulu YÜKSEK LİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim ve Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 23/06/2022 tarihinde yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezin onayına OY BİRLİĞİ / OY ÇOKLUĞU ile karar verilmiştir.

Üye (Başkan) Prof. Dr. Hüseyin AKAY

İmza

Üye Prof. Dr. Şakir SAKARYA

İmza

Üye (Danışman) Dr. Öğr. Üyesi Mustafa OĞUZ

İmza

...../...../.....

Enstitü Onayı

ETİK BEYAN

Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

20/07/2022

İmza

Elif MORSULU

ÖNSÖZ

İşletmelerin finansal tabloları birçok kişi ve kurum tarafından incelenebilmektedir. Teknoloji ve iletişimin gelişmesi ve küreselleşme ile birlikte uluslararası düzeyde standartlara ihtiyaç duyulmuş ve bu kapsamda Uluslararası Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartları ortaya çıkmıştır. Bu standartlar ile birlikte ulusal düzeydeki muhasebe düzenlemeleri ile uluslararası muhasebe düzenlemeleri arasında birtakım farklılıklar ortaya çıkmıştır.

Bu çalışmada vergisel konulara ilişkin ulusal düzenlemeler ile UMS/UFRS'lerin Türkiye uygulamaları arasında ortaya çıkan farklılıklardan biri olan ertelenmiş vergilerin finansal tablolara alınmasının ve firma değerine olan etkisinin araştırılması amaçlanmaktadır.

Yüksek lisans tez çalışmamın gerçekleşmesinde bana yön verip yardımcı olan, zamanını ve bilgilerini esirgemeyen kıymetli danışman hocam Dr. Öğretim Üyesi Mustafa OĞUZ'a, lisans döneminde mesleki anlamda içinde olduğum muhasebeyi bana daha çok sevdiren saygıdeğer hocam Prof. Dr. Hüseyin AKAY'a, lisans ve yüksek lisans döneminde finans derslerini aldığım engin bilgilerini biz öğrencilerinden esirgemeyen kıymetli hocam Prof. Dr. Şakir SAKARYA'ya, bu branş ve mesleğe giriş yapmamı sağlayan, her zaman yol gösteren canım babam Serbest Muhasebeci Mali Müşavir Ali Osman ESER'e ve son olarak da her zaman yanımda olup desteğini ve sevgisini esirgemeyen biricik eşim Mert MORSULU'ya teşekkür ve şükranlarımı sunuyorum.

BALIKESİR, 2022

ELİF MORSULU

ÖZET

**ERTELENMİŞ VERGİLERİN İHTİYACA UYGUN BİR ŞEKİLDE
SUNULMASININ FİRMA DEĞERİNE ETKİSİ**

MORSULU, Elif

Yüksek Lisans Tezi, İşletme Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr.Öğr. Üyesi Mustafa OĞUZ

2022, 57 sayfa

Uluslararası düzeyde uygulanmakta olan muhasebe standartları ile ulusal düzeyde uygulanan vergi mevzuatı arasında belli başlı farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıklardan birisi de ticari kârdan mali kâra geçerken arada yer alan kalemlerle ilgilidir. Bu kalemlere yönelik düzenlemeleri kapsayan TMS 12 Gelir Vergisi Standardı ilk olarak 2006 yılında Resmi Gazete’de yayımlanmış olup, zaman içerisinde 16 kez güncellemesi yapılmıştır. Bu Standarda göre kâr tespit edilirken, Uluslararası Muhasebe Standartları ve Uluslararası Finansal Raporlama Standartları’nın çevirisi olan Türkiye Muhasebe Standartları Türkiye Muhasebe (TMS) ve Finansal Raporlama Standartları (TFRS)’nda kapsamlı bir şekilde tanımlanan değerlendirme esaslarının ilke ve amaç esaslı olarak uygulanması gerekirken, ulusal bir düzenleme olan Vergi Usul Kanunu’nda yer alan değerlendirme ölçülerinin ise kural esaslı olarak uygulanması zorunludur. Bu durum ertelenmiş vergi kavramının ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Bir işletmenin gelecek dönemlerde ödeyeceği vergi tutarı, cari dönemde ödeyeceği vergi tutarından daha fazla ise ertelenmiş vergi yükümlülüğü (borcu), daha az ise ertelenmiş vergi varlığı (alacağı) ortaya çıkmaktadır. Ertelenmiş vergi yükümlülüğü (borcu) vergilendirilebilir geçici farklardan, ertelenmiş vergi varlığı (alacağı) ise indirilebilir geçici farklardan meydana gelir.

Ertelenmiş vergi varlıkları ve ertelenmiş vergi yükümlülüklerinin finansal tablolarda cari dönemin vergilerinin raporlandığı kalemlerden ayrı olarak farklı finansal tablo kalemlerinde raporlanması gerekmektedir. Ertelenmiş vergi varlığı ve

ertelenmiş vergi yükümlülüğü finansal tablo kullanıcıları ve firma değeri açısından belirli düzeyde önemlilik arz etmektedir.

Bu tezde ertelenmiş vergi varlığı ve ertelenmiş vergi yükümlülüğü kavramları incelenmiş olup muhasebeleştirilmesi, bu kavramların firmanın değeri üzerindeki etkilerinin ne derece önemli olduğu ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: TMS 12, Ertelenmiş Vergi Varlığı, Ertelenmiş Vergi Yükümlülüğü, Firma Değeri

ABSTRACT

THE IMPACT OF VALUE RELEVANCE OF DEFERRED TAXES ON FIRM VALUE

MORSULU, Elif

Master Thesis, Department of Business Administration

Advisor: Assist. Prof. Dr. Mustafa OĞUZ

2021, 57 pages

There are certain dissimilarities between accounting standards applied internationally and tax legislation applied nationally. One of these differences relates to the items in between when moving from accounting profit to taxable profit. TAS 12 Income Taxes including requirements devoted to these items was firstly published in the Official Gazette in the year 2006 and it has been updated 16 times in the course of time. According to this Standard, while profit is determined, measurement bases defined comprehensively in Turkey Accounting and Financial Reporting Standards, which are the translations of the International Accounting and Financial Reporting Standards, should be applied as principle-based and objective-based regulations; however, valuation bases in the Tax Procedure Law that is a national legislative regulation must be applied as rule-based regulations. This situation causes the concept of deferred tax.

If the taxes to be paid in the future periods are more than the taxes to be paid in the current period, a deferred tax liability (debt) arises, and if it is less, a deferred tax asset arises. Deferred tax liability (debt) arises from taxable temporary differences and deferred tax asset arises from deductible temporary differences.

Deferred tax assets and deferred tax liabilities are required to be reported in financial statement items separate from the items in which the current period taxes are reported. Deferred tax asset and deferred tax liability are important in terms of the users of financial statements and firm value.

In this thesis, the concepts of deferred tax asset and deferred tax liability are examined, and their recognition and whether there is an effect of those concepts on the firm value are discussed.

Keywords: TAS 12, Deferred Tax Asset, Deferred Tax Liability, Firm value

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖNSÖZ	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	viii
ÇİZELGELER LİSTESİ	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xii
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Konusu	2
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırmanın Önemi	3
1.4. Araştırmanın Varsayımları	3
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	4
1.6. Tanımlar	4
2. İLGİLİ ALANYAZIN	6
2.1. Kuramsal Çerçeve	6
2.1.1. Türkiye Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartları'na İlişkin Genel Bilgiler	6
2.1.2. TMS 12 Gelir Vergileri Standardı'na İlişkin Genel Bilgiler	9
2.1.3. TMS 12 Gelir Vergileri Standardı Kapsamında Ertelenmiş Vergi Kavramı	13
2.1.4. TMS 12 Gelir Vergileri Standardı Kapsamında Ertelenmiş Vergi Varlığı ve Ertelenmiş Vergi Borcunu Oluşturan Unsurlar	16
2.1.5. TMS 12 Gelir Vergileri Standardı Kapsamında Ertelenmiş Vergilerin Muhasebeleştirilmesi ve Raporlanması	20
2.1.6. İhtiyaca Uygunluk ve Değer İlgililiği	33
2.2. İlgili Araştırmalar	35
3. YÖNTEM.....	39
3.1. Araştırmanın Modeli	39
3.2. Evren ve Örneklem.....	42

3.3. Veri Toplama Araçları ve Teknikleri	44
3.4. Verilerin Toplanma Süreci	44
3.5. Verilerin Analizi.....	44
4. BULGULAR VE YORUMLAR	46
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	51
5.1. Sonuçlar.....	51
5.2. Öneriler.....	53
KAYNAKÇA	54

ÇİZELGELER LİSTESİ

	Sayfa
Çizelge 1. Modelde Kullanılan Değişkenler	41
Çizelge 2. Veri Setini Oluşturan Şirketler	43
Çizelge 3. Tanımlayıcı İstatistikler	46
Çizelge 4. Pearson Korelasyon Katsayıları	48
Çizelge 5. Model Özeti	49
Çizelge 6. ANOVA Testi'nin Sonuçları	50

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 1. Ertelemiş Vergi Varlığı ya da Ertelemiş Vergi Yükümlülüğünün Oluşumu	15
Şekil 2. Ertelemiş Vergi Geliri/ Giderinin Hesaplanması.....	15
Şekil 3. Faydalı Finansal Bilgilerin Niteliksel Özellikleri.....	34

KISALTMALAR LİSTESİ

FASB	: Financial Accounting Standards Board (Amerikan Finansal Muhasebe Standartları)
IASB	: International Accounting Standards Board (Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu)
IASC	: International Accounting Standards Committee (Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi)
KGK	: Kamu Gözetimi Kurumu
MSUGT	: Muhasebe Sistemi Uygulamaları Genel Tebliği
TMS	: Türkiye Muhasebe Standartları
TFRS	: Türkiye Finansal Raporlama Standartları
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
UFRS	: Uluslararası Finansal Raporlama Standartları
UMS	: Uluslararası Muhasebe Standartları
VUK	: Vergi Usul Kanunu
NFV	: Net Finansal Varlık
AFV	: Anormal Faaliyet Karları
NİV	: Net İşletme Varlığı
EVV	: Ertelenmiş Vergi Varlığı
EVY	: Ertelenmiş Vergi Yükümlülüğü
EBT	: Vergi Öncesi Kar

1. GİRİŞ

İşletmelerin elde etmiş olduğu kazançlar üzerinden hesaplanan vergilerin muhasebeleştirilmesi konusu, finansal raporlama bağlamında oldukça önemli bir konu başlığı olarak karşımıza çıkmaktadır. İşletmelerin finansal tablolarında raporlanan vergi tutarları, vergi mükellefi olan işletme ile vergi idaresi arasında vergi alacağı veya yükümlülüğü olarak yer almaktadır.

İşletmelerin finansal tablolarında raporlanan ertelenmiş vergi varlık ve yükümlülüklerine ilişkin tutarlar vergi mükellefleri ile vergi idaresi arasında vergi alacağı veya borcu olarak ortaya çıkan farkları yansıtmaktadır. Bu farklar vergi kanunları ile finansal raporlamayı yönlendiren düzenlemelerde yer alan farklı uygulamaları öngören hükümlerin varlığından kaynaklanmaktadır. Bu durum finansal tabloda raporlanmalıdır.

Ülkemizde vergi esaslı muhasebe uygulanmaktadır. Ancak muhasebe ve denetim alanlarında son zamanlarda yaşanan gelişmeler neticesinde ülkemizde muhasebe sadece vergi matrahını hesaplamak amacıyla değil, işletmenin gerçek durumunu belirlemek amacıyla da kullanılmaya başlanmıştır.

Bu gelişmelerle birlikte belirli şartlara uyan işletmelerin Kamu Gözetimi Kurumu (KGK) gözetiminde UMS/UFRS'ler ile uyumlu TMS/TFRS'lere uygun finansal tablo hazırlanması zorunlu tutulmuştur.

Bu standartlardan birisi olan Türkiye Muhasebe Standardı 12 (TMS 12) Gelir Vergileri Standardı, kurum kazançları esas alınarak hesaplanan vergilerin muhasebeleştirilmesi, raporlanması ve finansal tablo dipnotlarında açıklanmasını düzenlemek amacıyla yayınlanmıştır. Bu kapsamda ertelenmiş vergilerin finansal tablolara alınması ve dipnotlarda sunulması konusunda da düzenlemelere yer verilmiştir (TMS 12 , 2006). Bununla beraber TMS 12 ticari kâr ve mali kâr arasında oluşabilecek farklılığın etkilerinin giderilmesine dair uygulamaları da kapsamaktadır (Teşken, 2010).

Günümüzde, firma değeri muhasebe ve finans alanlarında oldukça ilgi çeken bir çalışma konusudur. Firma değerinin tespiti ve firma performansının değerlendirilmesi açısından elde edilen dönem net kârı oldukça önem arz etmektedir. Dönem net kârı tutarı vergi sonrası kâr tutarı olarak da ifade edilmekte olup, dönem net kârının bulunmasında firmaların ödeyecekleri vergilerin doğruyu ve gerçeği yansıtacak şekilde tespit edilmesi gerekmektedir (Cavlak ve Cebeci, 2017).

Literatürde firma değerini temsilen esas alınan çeşitli ölçü veya göstergeler ele alınmakla birlikte, bu çalışmada bir şirketin finansal tablo kullanıcılarına yönelik tüm ihtiyaca uygun bilgileri yansıtan hisse senedi fiyatı esas alınmıştır. Bu yaklaşım Chludek (2011), Badenhorst ve Ferreira (2016) ile Baumann ve Das (2004) tarafından yapılan çalışmalarla uyumludur.

Bu çalışmada ertelenmiş vergilerin finansal tablolara alınması ve firma değeri üzerindeki etkisine ilişkin bir araştırma yapılmaktadır. Çalışma beş bölüme ayrılmıştır. İlk bölüm şuan okumakta olduğunuz giriş bölümüdür. İkinci bölümde ertelenmiş vergilerin TMS 12 kapsamında ihtiyaca uygun bir şekilde sunulması ile ilgili teorik bilgilere yer verilmiş olup, firma değeri ile ertelenmiş vergi ilişkisini konu edinen ve literatürde yer alan çalışmalar ele alınmıştır. Üçüncü bölümde araştırmanın yöntemine, dördüncü bölümde ampirik bir uygulama yapılmış olup, çalışmanın son bölümü olan beşinci bölümde ise yapılan araştırmaya dair sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

1.1. Araştırmanın Konusu

UMS/UFRS ve TMS/TFRS uygulamaları ile ilgili olarak literatürde çok sayıda ampirik çalışma yer almaktadır. Bu çalışmalar genel olarak standartların ulusal düzenlemelerle harmonizasyonunu, ilk uygulamalarının yaratacağı etkileri, uygulama sonrasında ortaya çıkan durumları ve benzeri konuları ele almaktadır. Bu konulardan bir kısmı ise muhasebe veya finansal raporlama standardı uygulamalarının firma değerine olan etkisi üzerinedir.

Bu çalışmada araştırmanın konusunu, ertelenmiş vergilerin ihtiyaca uygun şekilde sunulmasının firmaların değeri üzerinde herhangi bir etkisinin olup olmadığı oluşturmaktadır. İhtiyaca uygunluktan kasıt ilgili standartlar kapsamında finansal tablo kullanıcılarının ve özellikle yatırımcıların ihtiyaç duyduğu bilgilerin

sunulmasıdır. Literatürde yurt dışında bu konuya ilişkin çeşitli çalışmalar yapılmış olmasına rağmen, araştırıldığı kadarıyla Türkiye’de benzeri bir çalışma olmaması bu çalışmanın esas motivasyonunu oluşturmaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Firma değerlemesi gerek firma yetkilileri gerekse yatırımcılar için oldukça önemli bir kavramdır. Bu çalışmanın amacı genel olarak ertelenmiş vergilerin ihtiyaca uygun şekilde sunulmasının firma değerine etkisinin belirlenmesidir. Bu amaçla çalışmada TMS/TFRS’lere göre raporlama yapan şirketler tarafından ertelenmiş vergilere ilişkin olarak yapılan açıklamaların ilgili şirketlerin hisse değerlerine herhangi bir etkisi olup olmadığı üzerinde durulmaktadır. Bunu incelemek amacıyla ertelenmiş vergiyi oluşturan farklı bileşenler dikkate alınmak suretiyle yatırımcıların, şirket değerini değerlendirirken şirket tarafından ihtiyaca uygun olarak sunulan bilgileri dikkate alıp almadığı araştırılmaktadır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Standartlar vergi matrahı hesaplamaktan ziyade şeffaflığı ve karşılaştırılabilir bilgiyi hedeflemektedir. TMS 12 Standardı ticari kârdan mali kâra geçişte ortaya çıkacak ertelenmiş vergi varlığı ve ertelenmiş vergi yükümlülüğünün hesaplanması ile birlikte ihtiyaca uygun olarak sunulmasını sağlamaktadır. Bu çalışmanın, özellikle bu bilgileri kullanmak isteyen iki grup açısından önem arz edeceği düşünülmektedir. Bunlar; ertelenmiş vergilerin finansal tablolara alınmasına ilişkin düzenlemeleri belirleyen standart koyucu kuruluşlar ile firma değerlemesi yapmak suretiyle yatırım kararı alan mevcut ve potansiyel yatırımcılardır.

1.4. Araştırmanın Varsayımları

Araştırmanın problem cümlesi ve gayesi doğrultusunda ilgili kaynaklardan alınıp incelenen verilerin doğru olduğu varsayılmıştır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Pek çok çalışmanın olduğu gibi bu çalışmanın da çeşitli sınırlılıkları bulunmaktadır. Öncelikle bu alışma Borsa İstanbul'da faaliyet gösteren ve BIST-30 Endeksi'nde yer alan şirketler üzerine yapılmıştır. Çalışmanın yalnızca bu endekste yer alan şirketlere uygulanmasının ve yalnızca Türkiye'de yapılmasının, çalışma sonuçlarının genelleştirilmesini olumsuz yönde etkileyebileceğini ifade etmek mümkündür. Bir diğer sınırlılık ise, bağımlı değişkene ilişkin veriler ile regresyon modeli sonuçlarının beklenenden daha az açıklayıcı ve zayıf olmasıdır. Bu nedenle çalışmanın bulgu ve sonuçlarına ihtiyatla yaklaşmakta fayda vardır.

Ayrıca eleştirmenlere göre finansal tablo kullanıcıları, yüksek belirsizlik sebebi ile ertelenmiş vergi unsurunu göz ardı etmektedir. Ertelenmiş verginin muhasebeleştirilmesinde işlemlerin karmaşık olması ve yüksek derecede koordinasyon gerektirmesi ile standartların benimsenip uygulanmasının yüksek muhasebe maliyetlerine yol aması raporlanan bilgilerin güvenilir olduğu konusunda sınırlı kalmaktadır.

İşletmelerin söz konusu yıllardaki finansal tablo verilerinin elde edilirken ve sonrasında bilgi işleme aktarılırken mekanik hataların meydana gelmesi de bu çalışmanın muhtemel sınırlılıkları içinde yer almaktadır.

1.6. Tanımlar

İşletme: Karamacı olmak ya da olmamaksızın sistematik bir şekilde mal veya hizmet üretmek amacıyla bir araya gelen örgütün bütününe denir.

Muhasebe: İşletmelerin mali nitelikteki işlem ve olaylarını kaydeden, sınıflandıran, özetleyip raporlayan ve bu sonuçları yorumlayan bilim dalıdır.

Uluslararası Muhasebe Standartları: Küreselleşme sonucunda çok uluslu şirketlerin çoğalması ile birlikte uluslararası bir standart yakalayabilmek amacıyla kurulan komitenin yayınladığı standartlardır.

Türkiye Muhasebe Standartları: Yayınlanmış olan uluslararası muhasebe standartlarının ülkemizin diline çevrilmiş ve uyarlanmış halidir.

Geçici Farklar: Bir varlığın veya borcun finansal durum tablosundaki (bilançodaki) defter değeri ile bunların vergi açısından taşıdıkları değerler arasındaki farkları ifade eder.

İndirilebilir Geçici Fark: Gelecek dönemlerde faydalanma veya ödeme yapıldığında o dönemlerin vergiye tabi kârını veya zararını belirlerken vergi matrahından indirilebilir tutarlardır. Varlıklarda defter değerinin vergi değerinden küçük olması, borçlarda defter değerinin vergi değerinden büyük olması durumunda meydana gelen geçici farklardır.

Vergilendirilebilir Geçici Fark: Gelecek dönemlerde faydalanma veya ödeme yapıldığında o dönemlerin vergiye tabi kârını veya zararını belirlerken eklenen vergiye tabi tutarlardır. Varlıklarda defter değerinin vergi değerinden büyük olması, borçlarda defter değerinin vergi değerinden küçük olması durumunda meydana gelen geçici farktır.

Ertelenmiş Vergi Varlıkları (Alacakları): İndirilebilir geçici farkların vergi oranı ile çarpılması sonucu oluşan vergidir. İndirilebilir geçici farklar, geçici dönemlere devreden kullanılmamış mali zararlar ve gelecek dönemlere devreden kullanılmamış vergi avantajları gibi durumların ortaya çıkması halinde gelecek dönemlerde geri kazanılacak olan gelir vergisi tutarlarıdır.

Ertelenmiş Vergi Yükümlülükleri (Borçları): Vergilendirilebilir geçici farkların vergi oranı ile çarpılması sonucu oluşan vergidir. Vergiye tabi geçici farklar üzerinden gelecek dönemlerde ödenecek gelir vergileridir.

Firma Değeri: Bir firmanın borçları dahil piyasadaki değerinin toplamına firma değeri denir.

2. İLGİLİ ALANYAZIN

2.1. Kuramsal Çerçeve

Çalışmanın bu bölümünde TMS/TFRS'lerle ilgili genel bilgiler ile TMS 12 kapsamında ertelenmiş vergilerin muhasebeleştirilip raporlanması ve ihtiyaca uygun bir şekilde sunulmasına ilişkin kuramsal bilgilere yer verilmiştir.

2.1.1. Türkiye Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartları'na İlişkin Genel Bilgiler

Finansal tablolar; işletmelerin finansal durumları, performans sonuçları ve nakit akışları gibi çeşitli konularda finansal tablo kullanıcılarına bilgi sunmalarını sağlayan araçlardır. Bir işletmede gerçekleştirilen mali işlemlerin içeriğinin finansal tablo kullanıcıları tarafından anlaşılmasını sağlamak için finansal tablolar oldukça önemli bir rol oynamaktadır.

Her ülkede finansal tabloların düzenlenmesi ve sunulması ile alakalı uygulamaları etkileyen çeşitli düzenlemeler bulunmaktadır. Bu düzenlemelerden biri de muhasebe ve finansal raporlama standartlarıdır. Bunlar, IASB tarafından oluşturulup yayımlanan ve birçok ülkeye benzer şekilde bizim ülkemizde de çevirisinin yapılması suretiyle uygulanan standartlar bütünüdür. Bu standartlar bütünü, belirli işlem ve olayların finansal tablolara nasıl yansıtılması gerektiğine ilişkin düzenlemelerden oluşmaktadır. Ayrıca bu standartlar, finansal tabloların düzenlenmesinde esas alınması gereken belirli ilkeleri, temel kavramları ve uygulamaları içermektedir.

Muhasebe uygulamaları genel olarak sahip olunan kültür, benimsenen vergi ve finansman politikaları ile muhasebe alanına verilen değer gibi faktörler nedeniyle ülkeden ülkeye farklılaşmaktadır. Diğer bir ifadeyle, her ülkenin sahip olduğu çeşitli özellikler nedeniyle kendine özgü ve diğer ülkelere farklı muhasebe uygulamaları bulunmaktadır. Ancak bu durum finansal tablo kullanıcıları açısından önem arz eden

finansal bilginin uluslararası açıdan karşılaştırılabilirliğini tartışmalı hale getirebilmektedir. Farklı özelliklere sahip ülkeler tarafından geliştirilen ve benimsenen farklı uygulama ve düzenlemeler, benzer finansal durum ve performansa sahip olan; ancak farklı ülkelerde faaliyet gösteren işletmelerin finansal tablolarının oldukça farklı şekilde oluşmasına neden olmaktadır. Finansal tablo kullanıcısı ise, hangi işletmenin daha başarılı olduğu konusunda karar verirken oldukça zorlanmaktadır. Dolayısıyla bu kullanıcılar farklı ülkelerde faaliyet gösteren işletmelerin farklı düzenlemelere göre hazırlanmış finansal tablolarında sunulan bilgiler ve farklılıkları anlamak suretiyle kararları şekillendirmek durumunda kalmaktadır. Bu da işletmelerin finansal tablo ve rapor hazırlama maliyetlerini oldukça artırmaktadır. Örneğin, uluslararası düzeyde faaliyet gösteren çok uluslu bir grup şirketi, söz konusu ülkelerin farklı düzenlemelerine göre farklı esaslara göre finansal tablo hazırlamak zorunda kalmaktadır. Dolayısıyla grup gerek zaman gerekse de maliyet açısından oldukça önemli bir yükü omuzlamaktadır. Bu bakımdan IASB tarafından yayımlanan UMS ve UFRS'ler farklı ülkelerde faaliyet gösteren işletmelerin bu tür yüklerini hafifleten ve uluslararası açıdan tekdüze finansal tablo ve rapor hazırlamalarını sağlayan düzenlemelerdir.

Bu standartların tarihsel gelişimine bakıldığında, her şeyin merkezinde ülkelerin kendine has muhasebe politikalarının olması olduğu anlaşılmaktadır. Zaman içerisinde küreselleşmenin de etkisiyle beraber işletmeler çok uluslu hale gelmiş veya işletme birleşmesine gitmişlerdir. Ancak ülkeden ülkeye farklılaşan muhasebe politikaları, işletmelerin muhasebe ve raporlama uygulamaları önünde birer engel oluşturmaya başlamıştır. Bu sebeple karmaşıklığı ortadan kaldıracak daha şeffaf anlaşılır politikalara ihtiyaç oluşmuştur.

Devletlerarası bu muhasebe farklılıklarını gidermek amacıyla Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi (IASC) kuruldu. IASC, 1973 ve 2001 yılları arasında faaliyet göstermiş, Uluslararası Muhasebe Standartları'nı (UMS) yayınlamıştır. Daha sonrasında IASC'nin tüzüğünün değişmesiyle bu görev Uluslararası Muhasebe Kurulu'na (IASB) devredilmiş ve standartlara yeni ad verilerek Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UFRS) yayımlanmaya başlamıştır. Bu kuruluşların asıl amacı uluslararası muhasebe ve finansal raporlama standartlarını yayımlayarak küreselleşmek ve muhasebe politikalarının şeffaf ve anlaşılır olmasını sağlamaktır(Selvitopu, 2010).

Ülkemizde ise ilk önce Fransa sonra Alman muhasebe politikalarının etkisi görülmüştür. Daha sonra ise IASC'nin kurulup standartların yayımlanmasıyla Amerikan sisteminin etkisi görülmeye başlanmıştır. Ülkemizde devlet öncülüğüyle bu görevi üstlenmek üzere 2011 yılında kurulan Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK) kurulmuştur. KGK bu standartları Türkçe'ye çevirip, Türkiye Muhasebe Standartları'nı (TMS) ve Türkiye Finansal Raporlama Standartları'nı (TFRS) yayımlayarak görevini yerine getirmektedir. Ülkemizde muhasebe Türk Ticaret Kanunu (TTK) ve Vergi Usul Kanunu'na (VUK) uygun bir şekilde daha çok vergi esaslı uygulanırken, standartlar muhasebenin daha şeffaf bilgi üretmesi ve bu bilgilerin ihtiyaca ve gerçeğe uygun şekilde sunulmasını öngörmektedir.

Merkezi Londra'da bulunan IASB tarafından yayımlanan IAS ve IFRS'ler, merkezi Ankara'da bulunan KGK tarafından TMS ve TFRS kodlarıyla Türkçe'ye çevrilmekte ve yayımlanmaktadır. 2022 yılı başı itibarıyla KGK tarafından yayımlanmış bir tane Kavramsal Çerçeve, 16 tane TFRS ve 25 tane TMS kodlu standart bulunmaktadır. Bu standartlardan biri de TMS 12 Gelir Vergileri Standardı'dır([http-1](http://1)). Bu Standart, kurum kazancı esas alınarak hesaplanması öngörülen vergilerin TMS/TFRS'ye tabi işletmeler tarafından finansal tablolara alınmasını konu edinmektedir. TMS 12'nin Türkiye'deki klasik uygulamalara getirdiği en önemli yenilik ertelenmiş vergi kavramı olmuştur. TMS 12'ye göre ertelenmiş vergi tutarları, ticari kârdan (muhasebe kârından) mali kâra geçişte ortaya çıkmakta olup, bunların muhasebeleştirilerek defterlere kaydedilmesi ve finansal tablolarda raporlanması gerekmektedir. Türkiye'deki klasik uygulamalara göre ise, bu farklar defterlere kaydedilmemekte ve finansal tablolarda raporlanmamaktadır.

Ertelenmiş vergilerin muhasebeleştirilmesi ve raporlanması oldukça spesifik bir konu olması sebebiyle önemli düzeyde gayret, zaman ve maliyet gerektiren bir işlem olarak değerlendirilmektedir.

TMS 12, kurum kazançlarının muhasebeleştirilmesinde kapsamlı bilanço yöntemi olarak da adlandırılan yöntemi ön plana çıkarmaktadır (Bart Van Son, 2016, s. 5).

Bu yönteme göre, "bir işletmenin finansal durum tablosunda bulunan varlıklarının ve borçlarının defter değerlerinin, gelecek dönemde varlıklar için fayda

elde etme, borçlar için ise ödemenin ve ayrıca cari dönemde oluşan ve sonuçları finansal tablolarına yansıyan işlemler veya diğer olayların vergisel sonuçlarını” finansal tablolara yansıtmak gerekmektedir (http-2).

2.1.2. TMS 12 Gelir Vergileri Standardı’na İlişkin Genel Bilgiler

IASC tarafından yayımlanan UMS 12 1 Ocak 1998 tarihinden itibaren başlayan hesap dönemlerinde hazırlanan mali tablolar için geçerli kılınmıştır (http-3).

TMS 12 Gelir Vergileri Standardı 2006 yılında 26122 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Söz konusu standart günümüze dek meydana gelen değişikliklere paralellik sağlamak amacıyla 16 kez güncellenmiştir. Bu değişiklikler şu şekildedir (http-4):

1. 28/10/2006 tarih ve 26330 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 39 sıra no’lu tebliğ,
2. 15/07/2006 tarih ve 26583 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 53 sıra no’lu tebliğ,
3. 15/07/2007 tarih ve 26583 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 64 sıra no’lu tebliğ,
4. 13/08/2008 tarih ve 26966 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 66 sıra no’lu tebliğ,
5. 13/08/2008 tarih ve 26966 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 67 sıra no’lu tebliğ,
6. 13/08/2008 tarih ve 26966 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 71 sıra no’lu tebliğ,
7. 13/08/2008 tarih ve 26966 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 83 sıra no’lu tebliğ,
8. 27/04/2010 tarih ve 27564 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 181 sıra no’lu tebliğ,
9. 20/03/2011 tarih ve 27880 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 211 sıra no’lu tebliğ,
10. 20/03/2011 tarih ve 27880 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 212 sıra no’lu tebliğ,

11. 28/10/2011 tarih ve 28098 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 217 sıra no’lu tebliğ,

12. 29/06/2012 tarih ve 28338 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 1 sıra no’lu tebliğ,

13. 05/03/2014 tarih ve 28932 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 13 sıra no’lu tebliğ,

14. 16/12/2017 tarih ve 30272 sayılı Resmi Gazete’de (Mükerrer) yayımlanan 64 sıra no’lu tebliğ,

15. 17/12/2017 tarih ve 30273 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 79 sıra no’lu tebliğ,

16. 19/12/2017 tarih ve 30275 sayılı Resmi Gazete’de (Mükerrer) yayımlanan 98 sıra no’lu tebliğ ile güncellenmiştir.

TMS 12’ningayesi, kurum kazancı üzerinden alınmakta olan kurumlar vergisinin muhasebeleştirilmesini düzenlemektir. Bunların finansal tablolara alınmasındaki önemli husus, işletmenin finansal durum tablosunda bulunan varlık ve yükümlülüklerin defter değerlerine bağlı olarak ileriki dönemlerde vergisel avantaj sağlanmasının veya vergisel ödeme yapılmasının muhtemel olmasıdır. Bu durum, ilgili vergi döneminde oluşan ve finansal tablolara yansıtılan işlemlerin vergisel sonuçlarının belirlenmesini içermektedir. Diğer bir ifadeyle, Gelir vergilerinin muhasebeleştirilmesinde en mühim konulardan biri vergisel sonuçların cari döneme mi yoksa gelecek döneme mi ait olduğudur. Bu standart cari dönemde ortaya çıkan verginin finansal tablolara yansıtılması ve vergisel sonuçlarının cari veya gelecek dönemlere ait finansal tablolara nasıl etki edeceğini belirlenmesine yönelik düzenleme yapmaktadır (Taşdemir, 2015).

TMS 12 gelir vergileri vergiye tabi gelir üzerinden hesaplanan tüm yurt içi ve yurt dışı vergileri kapsamaktadır. Ayrıca bu Standart’ta geçen gelir vergileri aynı zamanda bağlı ortaklık, iştirak ve müşterek anlaşmalarını raporlayan işletmeye kâr dağıtımlarında kaynakta kesinti yapılmak suretiyle ödenen vergileri de içermektedir (http-4).

Standart, işletmelerin ticari kârdan mali kâra geçiş aşamasında yapılan işlemlerin ertelenmiş vergi borcu veya alacağı yaratıp yaratmayacağını tespit ederek düzenlemektedir. Standart’ta önemli konulardan biri de ertelenmiş vergilerdir. Ertelenmiş vergi bir varlığın veya borcun kayıtlı değeri ve vergi değeri arasındaki

farktan hesaplanmaktadır (Zeren, 2013). Bu standart istisnai durumlar hariç olmak üzere ertelenmiş vergi varlıkları ve ertelenmiş vergi yükümlülüklerinin muhasebeleştirilmesini zorunlu kılmaktadır (http-4).

Ticari kârdan mali kâra geçişte, kanunen kabul edilmeyen giderler eklenirken vergiye tabi olmayan gelirler düşülmektedir. Oluşan bu farklar sürekli fark ve geçici fark olmak üzere iki farklı şekilde meydana gelmektedir. Geçici farklar da kendi içinde vergilendirilebilir ve indirilebilir geçici farklar şeklinde ikiye ayrılmaktadır (Kelen, 2015).

Sürekli farklar, defter değeri ile mali değer arasındaki geçişte sürekli nitelikte olan kalemleri nitelemektedir. Söz konusu farkların ortadan kalkması mümkün olmadığından, süreklilik arz etmekte ve ertelenmiş vergi oluşturmamaktadır (Kocaman, 2019).

Sürekli fark doğuran giderler şu şekildedir (Kelen, 2015):

- Vergi cezaları ve zamları,
- Trafik cezaları ve zamları,
- 6183 sayılı Kanun'a uygun şekilde ödenen ceza ve tazminatlar,
- Binek araçlara ait olan Motorlu Taşıtlar Vergisi,
- Alkol, alkollü içecekler, tütün mamulleri ile ilgili ilan ve reklam giderleri,
- Basın tazminatları,
- Örtülü sermaye üzerinden ödenen faizler,
- Dağıtılan örtülü kazançlar,
- Yasal sınırları aşmış olan bağış ve yardımlar vb.
- Beş seneyi doldurmuş ve indirim konusu edilmemiş geçmiş yıl zararları.

Sürekli fark doğuran gelirler ise şu şekildedir (Kelen, 2015):

- İştirak Kazançları,
- Belirli koşulların varlığı halinde tam mükellef anonim şirketlerin yurtdışı iştirak hisse satış kazançları,
- Emisyon prim kazançları,
- Risturn istisnası,
- Yazılım ve Ar-Ge Teknoloji Geliştirme Kanunu Çerçevesinde tanınan istisna kazançlar,

- Taşınmazlar ve iştirak hisseleri ile kurucu senetleri, intifa senetleri ve rüçhan hakları satış kazançları,
- Serbest bölge kazançları,
- Uluslararası anlaşmalara istinaden Kurumlar Vergisi Kanunu çerçevesinde tanınan istisnalar,
- Yurtdışı inşaat onarma, montaj ve teknik hizmet işlerinden elde edilen kazançlar vb.

Vergi yasalarına göre bazı gelir ve giderler cari dönemde değil daha sonraki finansal raporlama dönemlerinde ortadan kalkmaktadır. Ortadan kalkma durumu olması sebebiyle de ertelenmiş vergiyi doğuran bu farklar geçici farklar ya da zamanlama farkları olarak adlandırılmaktadır (Kocaman, 2019).

Geçici farklara neden olan giderler şu şekildedir (Kelen, 2015):

- Kıdem tazminatı karşılığı giderleri,
- Alınan çekler reeskont giderleri,
- Vadesiz alacak reeskont giderleri,
- Diğer borç ve gider karşılıkları,
- Fazla ayrılan ya da geçmiş döneme ilişkin ayrılan amortisman giderleri,
- Alım bedelinin altında bir değer ile değerlendirilmiş hisse senetleri sebebiyle gider yazılan tutarlar,
- Ödenmeyen SSK primleri,
- Kanunen indirilmesi mümkün olmayan aktif hesap karşılık giderleri vb.

Geçici farklara neden olan gelirler ise şu şekildedir (Kelen, 2015):

- Hisse senetleri değer artış kazançları,
- Verilen çek reeskont gelirleri,
- Vadesiz borçlar reeskont gelirleri
- Varlık değer artış kazançları (gelecek dönemlerde vergilendirilecek),
- Geliştirme Giderleri,
- Yenileme Fonu vb.

Vergilendirilebilir geçici farklar, ticari kârın mali kârdan yüksek olması ve fazlalık olan söz konusu kalemlerin gelecek finansal raporlama dönemlerinde mali kâra eklenebilmesi söz konusu ise ortaya çıkmaktadır (Öziç, 2015).

İndirilebilir geçici farklar, gelecek dönemlerde kullanıldığında söz konusu dönemlerin vergiye tabi kâr ya da zararı hesaplanırken vergi matrahından indirilebilmesi mümkün ise ortaya çıkmaktadır. Ertelenmiş vergi varlığı indirilebilir geçici farkların belirlenen vergi oranı ile çarpılması neticesinde hesaplanmaktadır. Aynı şekilde ertelenmiş vergi borcu da vergilendirilebilir geçici farkların vergi oranı ile çarpılması neticesinde ortaya çıkar (Hak, 2016).

2.1.3.TMS 12 Gelir Vergileri Standardı Kapsamında Ertelenmiş Vergi Kavramı

Ertelenmiş vergi kavramıyla alakalı çalışmalar ilk olarak FASB'nin yaptığı düzenleme ile Amerika'da başlamıştır. Ülkemizde de bu konuya yönelik yayımlanmış birkaç düzenleme söz konusudur.

Vergi mevzuatına göre ticari kâr ve mali kâr arasındaki geçişte yapılan düzeltmeler finansal tablolarda gösterilmek zorunda değildir. Standartlara göre ise finansal tablolarda bu düzeltmelerin belirtilmesi gerekmektedir. Buradaki amaç, finansal tabloların daha şeffaf şekilde sunulmasıdır. Söz konusu olan geçişte sonuçlar her zaman olumlu olmayıp olumsuz da sonuçlanabilmektedir. Bu sonuçlar da ertelenmiş vergi varlığı ve ertelenmiş vergi yükümlülüğü meydana getirmektedir (Kelen, 2015).

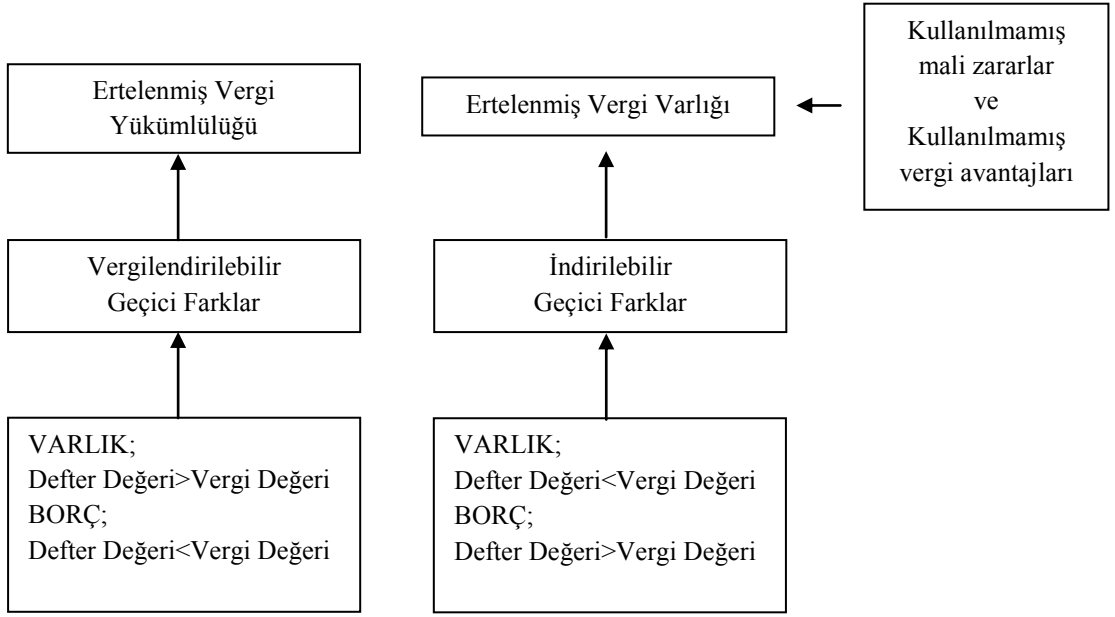
Standarda göre, aktif kalemler için hesaplanan muhasebe değerinin vergi değerinden büyük olması halinde ertelenmiş vergi yükümlülüğü (borcu) ortaya çıkmaktadır. Pasif kalemler açısından ise, muhasebe değerinin vergi değerinden düşük olması halinde ise ertelenmiş vergi yükümlülüğü (borcu) ortaya çıkmaktadır. Örneğin; 20.000 TL'ye satın alınmış taşıt için standartlar uyarınca %20 oranında amortisman ayrılmıştır. Vergi kanunlarımızca amortisman oranının %30 olarak belirlendiğini varsayalım. Bu durumda söz konusu taşıtın net muhasebe değeri $(20.000 - 4.000) = 16.000$ TL hesaplanırken, net vergi değeri $(20.000 - 6.000) = 14.000$ TL olarak hesaplanacaktır. Taşıtın muhasebe değeri vergi değerinden fazla olduğundan, aradaki fark vergilendirilebilir geçici fark olarak nitelendirilip, ertelenmiş vergi borcu şeklinde muhasebeleştirilecektir.

Ertelenmiş vergi varlığı aktif kalemlerde, standarda göre hesaplanan varlığın değeri vergi değerinden küçükse, pasiflerde ise vergi değeri varlığın değerinden

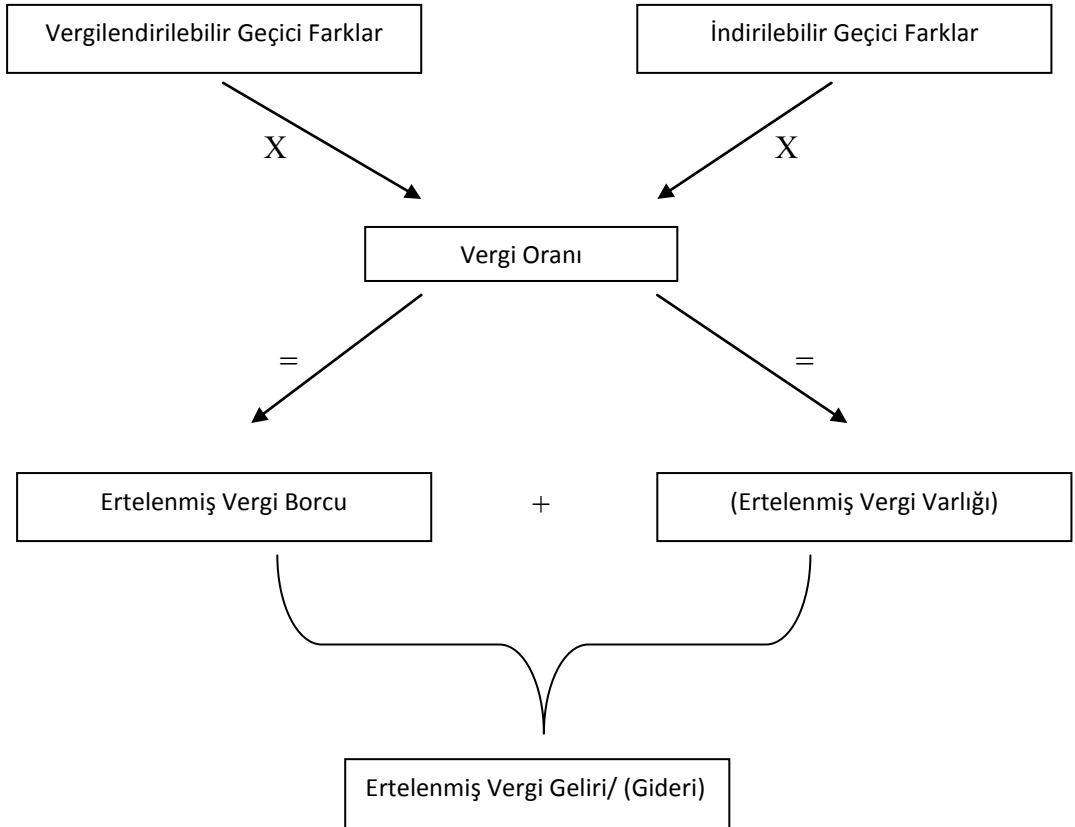
küçükse ortaya çıkmaktadır. Örneğin, çalışmakta olan bir çalışan için kıdem tazminatı karşılığı olarak yıllık 3.000 TL ayrılmıştır. Ayrılan kıdem tazminatı karşılığının muhasebe değeri 3.000 TL'dir. Fakat ödeme halen yapılmadığından, bu karşılığın vergi değeri yoktur. Diğer bir ifadeyle sıfır olarak kabul edilmelidir. Bu sebeple arada kalan fark $(3.000-0) = 3.000$ TL indirilebilir geçici fark olarak belirlenmektedir. Söz konusu geçici fark, vergi oranı ile çarpılınca bulunan tutar ertelenmiş vergi varlığı olarak nitelendirilmektedir (Hak, 2016).

Bu konuyu toplu bir şekilde değerlendirmemizi sağlayacak şu örneği de incelemekte fayda bulunmaktadır. Örneğin, bir maddi duran varlığın satın alma maliyetinin 500 TL, ilgili dönemde vergi yasalarına uygun şekilde ayrılan amortisman tutarının 50 TL, muhasebe ilkelerine uygun olarak ayrılan amortisman tutarının ise 60 TL olduğunun varsayılması durumunda, bu duran varlığın muhasebe değeri 460 TL, vergiye esas değeri 450 TL olacak ve böylelikle 10 TL tutarında indirilebilir geçici vergi doğacaktır. Tam tersi durumda ise, örneğin, vergi yasalarına uygun olacak şekilde ayrılan amortisman tutarı 60 TL, muhasebe ilkelerine uygun olacak şekilde ayrılan amortisman tutarı 50 TL olduğunu varsaydığımızda, bu duran varlığa ilişkin muhasebe değeri 450 TL olup, vergiye esas değeri 460 TL, dolayısıyla ortaya çıkan 10 TL'lik fark vergilendirilebilir geçici farkı meydana getirecektir (Çakmakoglu, 2018).

Ertelenmiş vergi varlığı ya da ertelenmiş vergi yükümlülüğünün hesaplanması ayrı ayrı yapılmaktadır. Ertelenmiş vergi varlığı ya da ertelenmiş vergi yükümlülüğünün oluşumu Şekil 1'de özetlenmekte olup, ertelenmiş vergi varlığı ve yükümlülüğünün bir araya gelmek suretiyle ertelenmiş vergi gelir ve giderini oluşturması ise Şekil 2'de gösterilmiştir.

Şekil 1. Ertelenmiş Vergi Varlığı ya da Ertelenmiş Vergi Yükümlülüğünün Oluşumu

Şekil 2. Ertelenmiş Vergi Geliri/Giderinin Hesaplanması

Özetle, ödenecek vergi tutarının, muhasebe kârı üzerinden hesaplanmış olan toplam vergi giderinden fazla olması halinde ertelenmiş vergi varlığı doğmaktadır. Vergi giderinin ödenecek vergi tutarından fazla olması halinde ise ertelenmiş vergi yükümlülüğü doğar (Öziç, 2015).

2.1.4. TMS 12 Gelir Vergileri Standardı Kapsamında Ertelenmiş Vergi Varlığı ve Ertelenmiş Vergi Borcunu Oluşturan Unsurlar

Ertelenmiş vergi varlıkları niteliksel açıdan incelendiğinde, bunların cari dönemde peşin ödenen giderler arasında finansal tablolara alınması mümkündür. Tekdüzen Hesap Planı'na bakıldığında bu varlıklar dönen ve duran varlıklar arasında 18 No.lu hesap grubu Gelecek Aylara Ait Giderler ve Gelir Tahakkukları, 28 No.lu hesap grubu Gelecek Yıllara Ait Giderler ve Gelir Tahakkukları grubunda izlenmesi uygun görülmektedir.

Ertelenmiş vergi borçları gelecek dönemlerde ödenecek olan kurumlar vergisine eklenecek olan tutarlardır. Nakit olarak tahsil edilen gelecek dönemlere ait gelirleri ifade etmektedir. Tekdüzen Hesap Planına bakıldığında, dönen ve duran varlıklarda; 38 No.lu hesap grubu Gelecek Aylara Ait Gelirler ve Gider Tahakkukları, 48 No.lu hesap grubu Gelecek Yıllara Ait Gelir ve Gider Tahakkukları arasında izlenebilmektedir.

Ertelenmiş vergi varlığı indirilebilir geçici farklardan, ertelenmiş vergi borcu ise vergilendirilebilir geçici farklardan oluşur. Geçici farklarda diğer bölümlerde bahsedildiği gibi mali kâr ve ticari kâr arasındaki farklardan meydana gelmektedir (Kocaman, 2019).

Vergiye tabi geçici farklara (ertelenmiş vergi borcuna) sebep olan uygulamalardan bazıları şunlardır (Kelen, 2015; Dinç, 2007):

- Faiz Gelirleri
- Eksik Amortisman Ayırma
- Geliştirme Giderleri
- Duran Varlıklarda Değer Artırımı
- Vadeli Satışlar
- Yenileme Fonu

Faiz gelirleri: Tahakkuk eden faizin muhasebe ilkeleri uyarınca ait olduğu döneme yazılması gerekirken, vergi mevzuatına göre faizin tahsil edildiği zaman gelir şeklinde kabul edilmesi gerekmektedir. Tahsil edilmemiş ve tahakkuk etmiş olan faiz, gelir tahakkukları kaleminde raporlanarak vergilendirilebilirgeçici fark meydana getirmektedir. Örneğin; 2020 yılında 2 yıl vade ile alınan tahvil için 2.000 TL faiz tahakkuk ettiğini varsayalım. Ancak tahsil edilmesi henüz söz konusu olmadığından kaynaklı olarak 2.000 TL Gelir Tahakkukları hesabında izlenmeli ve bu 2.000 TL vergilendirilebilir geçici fark olarak değerlendirilmelidir.

Eksik amortisman ayırma: Vergi mevzuatınca ve standartlar gereğince ayrılacak amortisman oranı her zaman aynı olmamakta, eksik amortisman ayrılması durumunda da vergilendirilebilir geçici fark meydana gelebilmektedir. Örneğin; 10.000 TL'lik bir duran varlığın standart gereğince %20 ($10.000 \text{ TL} \times 0,20 = 2.000 \text{ TL}$) ve mevzuat gereğince %25 ($10.000 \text{ TL} \times 0,25 = 2.500 \text{ TL}$) amortisman ayrılması gerektiğini düşünelim. Bu durumda muhasebe değeri vergi değerinden 500 TL fazla olacaktır ve bu fazlalığın vergilendirilebilir geçici fark olarak ele alınması gerekecektir.

Geliştirme giderleri: Bu giderler vergi mevzuatınca gider olarak kaydedilmesi gerekirken, standartlara göre aktifleştirilip amortismanına tabi tutulması mümkündür. Bu gibi durumlarda vergilendirilebilir geçici farklar meydana gelecektir. Örneğin; bir varlık için 1.000 TL geliştirme giderine katlanıldığını varsayalım. Vergi mevzuatınca hepsi gider olarak kaydedilirken, standart gereği aktifleştirilip yıl sonunda %20 amortisman ayrıldığını varsayarsak 200 TL ($1.000 \text{ TL} \times 0,20 = 200 \text{ TL}$) gider yazılacaktır. Aradaki 800 TL değerindeki fark vergilendirebilir geçici fark meydana getirecektir.

Duran varlıklarda değer artırımını: Duran varlıklarda yeniden değerlendirme yapılarak muhasebe değerinde artış gözlemlenebilmektedir. Bu değer artırımını standartlar kabul ederken, bu durum vergi mevzuatına ters düşebilmektedir. Eğer vergi mevzuatı yeniden değerlemeyi kabul ederse, herhangi bir geçici vergi doğmayacaktır. Ancak kabul etmemesi durumunda ise, vergilendirebilir geçici fark doğacaktır. Örneğin; 500.000 TL değerinde bir binanın yeniden değerlendirme sonucunda %30 oranında ($500.000 \text{ TL} \times 0,30 = 150.000 \text{ TL}$) değer artışına tabi olduğunu ve vergi mevzuatınca da bu yeniden değerlemenin kabul edilmediğini varsayalım. Bu bilgilerden hareketle binanın muhasebe değeri 650.000 TL

olurken, vergi değeri 500.000 TL tutarında kalacaktır. Arada kalan 150.000 TL değerindeki fark vergilendirilebilir geçici fark olarak tanımlanacaktır.

Vadeli satışlar: TFRS 15 Múřteri Sözleřmelerinden Hasılat Standardı gereğince vadeli satışlarda vade farkı faiz geliri olarak ele alınıp, ayrı bir hesapta takip edilmesi gerekmektedir. Vergi mevzuatına göre ise, gelirin tahakkuk etmesi için teslimin gerçekleşmesi yeterlidir. Bu durumda da vergilendirilebilir geçici fark meydana çıkmaktadır. Bununla ilgili bir örnek olarak, peşin fiyatı 7.500 TL olan bir malın vadeli satışla 10.000 TL'ye satıldığını varsayalım. Bu durumda muhasebe değeri 7.500 TL iken vergi değeri 10.000 TL olarak hesaplanacaktır. Aradaki 2.500 TL'lik fark da vergilendirilebilir geçici fark olarak kabul edilecektir.

Yenileme fonu: VUK'ta; yenileme amacıyla satılmış olan bir varlığın elden çıkarılmasıyla elde edilecek kârın üç yıl boyunca vergilendirilmeyeceğini, yenilenme amacıyla satılan varlığın yerine yeni varlık temin edilmesiyle bu yenilenen varlığın amortismanı ile eritilebileceği belirtilmiştir. Üç yıl içinde eritemeyen yenileme fonlarının gelir olarak kaydedilip vergilendirilebilmesi gerekmektedir. Kısaca, satış gelirinin yenileme fonu olarak kaydedilip üç yıl gibi bir zaman sonra da tekrar gelir olarak kaydedilmesi vergilendirilebilir geçici fark meydana getirir (Din, 2007).

İndirilebilir geçici farklılara (ertelenmiş vergi varlığına) sebep olan uygulamalardan bazıları şunlardır (Kelen, 2015):

- şüpheli Ticari Alacaklar
- Stok Değer Dúřüklüęü
- Kıdem Tazminatı Karşılıkları
- Geçmiş Yıl Zararları
- Ödenecek Sosyal Güvenlik Kesintileri
- Koşullu Borçlar
- Kira Gideri

şüpheli ticari alacaklar: Temel kavramlardan olan dönemsellik ve ihtiyatlılık kavramları uyarınca şüpheli ticari alacaklara karşılık ayrılması için her zaman mahkeme aşamasına gelinmesi beklenmeyebilmektedir. Bu gibi durumlarda VUK uyarınca karşılık ayrılması kabul edilmemekte ve indirilebilir geçici farklar meydana çıkabilmektedir. Örneğin; vaktinde ödenmeyen 10.000 TL değerindeki tutar için ihtar çekilmesi beklenmeden karşılık ayrıldığını varsayalım. Muhasebe

değerince 10.000 TL kabul edilirken vergi değeri sıfır olarak kabul görecektir. Arada kalan 10.000 TL değerindeki fark indirilebilir geçici vergi olarak adlandırılacaktır.

Stok değer düşüklüğü: İhtiyatlılık kavramı gereğince stoklarda değer düşüklüğü durumunda karşılık ayrılabilirken VUK'ta değer düşüklüğü için karşılık ayrılması belli koşullara bağlı tutulmuştur. Söz konusu stoktaki değer düşüklüğünün bu koşulları sağlanması halinde, bu tutar VUK gereğince kabul edilmeyecek ve ortaya indirilebilir geçici fark çıkacaktır. Örneğin; bir giyim firmasının stoklarının değerinin 150.000 TL olduğunu ve modanın değişmesi ile birlikte bu stokların piyasa değerinin 120.000 TL'ye düştüğünü varsayalım. VUK'un bu değer düşüklüğünü kabul etmemesi durumunda 30.000 TL (150.000 TL-120.000 TL) tutarındaki fark indirilebilir geçici fark sayılacaktır.

Kıdem tazminatı karşılığı: TMS 1 Finansal Tabloların Sunuluşu Standardı uyarınca bir seneyi dolduran bütün çalışanlar için kıdem tazminatı ayrılması gereklidir. Fakat Gelir Vergisi Kanunu'na göre ayrılan kıdem tazminatları ödenmedikçe gider olarak yazılamamaktadır. Örneğin; bir firmada çalışmaya devam eden işçiler için toplam 5.000 TL kıdem tazminatı karşılığı ayrılmıştır. Henüz ödenmediği için 5.000 TL'nin vergi değeri sıfır olarak görülür ve bu tutar indirilebilecek geçici vergi olarak izlenmelidir.

Geçmiş yıl zararları: Kurumlar Vergisi Kanunu'nda geçmiş yıl zararlarının beş yıl içinde hesaplanan vergi matrahından düşülebileceği belirtilmiştir. Fakat her yıl zararı için ayrı ayrı olarak raporlanması gerekmektedir. Geçmiş yıl zararlarının vergi matrahından düşülmeyip, gelecek dönemlere aktarılması halinde geçici farklar meydana gelecektir. Ayrıca beş yıl içinde düşülmeyen geçmiş dönem zararları bu sürecin sonunda vergi matrahından indirilememektedir, böylece geçici fark sürekli farka dönüşecektir.

Ödenecek sosyal güvenlik kesintileri: Muhasebe ilkeleri gereğince ödenmemiş sosyal güvenlik kesintilerin gider olarak kaydedilmesi için tahakkuk etmesi yeterli iken, vergi mevzuatınca ödenmemiş sosyal güvenlik kesintileri ödenmediği sürece gider olarak kabul edilememektedir. Arada kalan fark ise indirilebilir geçici fark meydana getirecektir.

Koşullu borçlar: TMS 37 Karşılıklar, Koşullu Borçlar ve Koşullu Varlıklar Standardı kapsamında firma için açılan ve lehine olmayacak sonuçlanma ihtimali

olan davalara karşı önlem almak amacıyla karşılık ayrılabilmesi mümkündür. Vergi mevzuatınca ayrılan karşılıkların ödenmesi şartıyla gider olarak kaydedilebileceği belirtilmiştir. Diğer bir ifadeyle, muhasebe standartlarına uyum nedeniyle ayrılan karşılık ödenmediği sürece vergi mevzuatınca gider sayılmamakta ve indirilebilir geçici fark meydana getirmektedir.

Kira gideri: Kira giderleri muhasebenin dönemsellik ilkesi gereğince ait oldukları döneme kaydedilmelidir. Vergi mevzuatına göre de tahsil esası önemli kılınmıştır. Diğer bir ifadeyle, ödenmemiş kira gideri döneme kaydedilmiş olsa dahi vergi matrahından indirilmesi söz konusu olamayacaktır. Bu sebeple defter değeri ve vergi değeri arasındaki çıkan fark, indirilebilir geçici fark meydana getirecektir (Dinç, 2007).

2.1.5. TMS 12 Gelir Vergileri Standardı Kapsamında Ertelenmiş Vergilerin Muhasebeleştirilmesi ve Raporlanması

Ertelenmiş vergiler hesaplanırken varlık ve yükümlülüklerden yararlanılmaktadır. Söz konusu varlık veya yükümlülüğün defter değeri esas alınarak geçici farklar ortaya çıkmaktadır. İlgili farkın ertelenmiş vergi yükümlülüğü olarak muhasebeleştirilmesi için cari veya geçmiş dönem vergilerinin ödenmemiş olması, ertelenmiş vergi varlığı olarak muhasebeleştirilmesi içinde cari dönemde ödenen verginin söz konusu dönem vergisinden fazla olması gerekmektedir.

Dönemin başındaki ve sonundaki ertelenmiş vergi varlığı veya ertelenmiş vergi yükümlülüğü arasındaki fark, Kâr veya Zarar ve Diğer Kapsamlı Gelir Tablosu'nda bulunan Sürdürülen Faaliyetler Vergi Geliri/Gideri kaleminde takip edilmesi gerekmektedir.

Finansal Durum Tablosu'nun pasifinde yer alan uzun vadeli yükümlülüklerde gelecekte ödenecek olan ertelenmiş vergi yükümlülüğü izlenmesi, aktifinde yer alan duran varlıklarda gelecekte indirilecek olan ertelenmiş vergi varlığı izlenmesi gerekmektedir (Karataş, 2019).

1 Seri No.lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği (MSUGT) çerçevesinde dönem vergi yükümlülüklerinin şu hesaplarda muhasebeleştirilmesi mümkündür (Çakmakoglu, 2018):

- 691 Dönem Kârı Vergi ve Diğer Yasal Yükümlülük Karşılıkları Hesabı
- 370 Dönem Kârı Vergi ve Diğer Yasal Yükümlülük Karşılıkları Hesabı
- 371 Dönem Kârının Peşin Ödenen Vergi ve Diğer Yükümlülükleri Hesabı

(-)

- 360 Ödenecek Vergi ve Fonlar Hesabı
- 193 Peşin Ödenen Vergiler ve Fonlar Hesabı

Ertelenmiş vergi nedeniyle ortaya çıkan vergi avantajları ileriki dönemlere taşınabilmektedir. Oluşan mali zararlar ise ileriye ya da geriye aktarılabilir. İleriki dönemlerde mahsup edilebilecek yeterli vergilendirebilir gelirin muhtemel olması halinde mali zarar veya vergi avantajları ileri atılabilir. Mali zararın ise geçmiş dönem veya dönemlere aktarılması ise o dönem veya dönemlerin kârı ile netleştirme işlemidir (Karataş, 2019).

Geçici farklar söz konusu cari dönemden ayrı olarak gösterilmelidir. Diğer bir ifadeyle, geçici farklar direkt olarak muhasebeleştirilmez; ancak finansal tabloların ve dönem net kârının doğru şekilde belirtilmesi için geçici farkların hesaplanıp dipnotlarda detaylı biçimde belirtilmesi gerekmektedir. Standart'ta hangi hesapların kullanılacağı Finansal Durum Tablosu'nun neresinde belirtileceğinden tam olarak bahsedilmemiştir(Çakmakoğlu, 2018).

Vergi kanunları veyahut vergi oranlarındaki değişiklik vesilesiyle ertelenmiş vergi varlığı veya ertelenmiş vergi yükümlülüğünün defter değeri değişebilmektedir. Oluşan farkların duruma göre Kâr Veya Zarar Ve Kapsamlı Gelir Tablosu'nda raporlanması gerekmektedir.

TMS 12 Gelir Vergileri Standardı, ertelenmiş vergi varlığı ve ertelenmiş vergi yükümlülüğünün iskontaya tabi tutulmasına izin vermemektedir. Ancak izin vermesi halinde ertelenmiş vergi varlık ve yükümlülüklerinin işletmeler arası karşılaştırılmasını imkânsız hale getirebileceği düşünülmektedir (Karataş, 2019).

Ertelenmiş Vergi Gelir/Giderinin Hesaplanmasına İlişkin Örnek
(Çakmakoglu, 2018'den geliştirilmiştir): ABC Şirketi'nin 2019 yılındaki ticari kârı 100.000 TL'dir. ABC Şirketi'nde Finansal Durum Tablosu'nun aktif ve pasif kalemlerinde ilgili işlemler yapılmış ve 40.000 TL'lik bir geçici fark ortaya çıkmıştır. Vergilendirilebilir geçici farkın 26.000 TL, indirilebilir geçici farkın ise 14.000 TL tutarında olduğu tespit edilmiştir. Vergi oranının %20 olması durumunda geçici farkların yaratacağı etki ve vergiden sonraki kâra ilişkin hesaplamalar şu şekilde gösterilmiştir:

ABC Şirketi'nin 2019 yılı mali kârı:

Ticari Kâr	100.000 TL
(Vergilendirilebilir Geçici Fark)	(26.000 TL)
+İndirilebilir Geçici Fark	+14.000 TL
Mali Kâr	=88.000 TL

ABC Şirketi'nin mali kârı 88.000 TL'dir. Bu tutar üzerinden %20 oranla vergi hesaplandığında 17.600 TL (=88.000 TLx0,20) tutarında dönem vergi gideri ortaya çıkmıştır. Vergilendirilebilir geçici fark kaynaklı olmak üzere 12.000 TL (=26.000 TL-14.000 TL) ertelenmiş vergi gideri meydana gelmiştir.

ABC Şirketi'nin 2020 yılı hesap dönemine ait ticari kârı 150.000 TL'dir. Vergilendirilebilir geçici fark 35.000 TL iken, indirilebilir geçici farkın ise 25.000 TL tutarında olduğu tespit edilmiştir.

ABC Şirketi'nin 2020 yılı mali kârı:

Ticari Kâr	150.000 TL
(Vergilendirilebilir Geçici Fark)	(35.000 TL)
İndirilebilir Geçici Fark	+25.000 TL
Mali Kâr	=140.000 TL

ABC Şirketi'nin mali kârı 140.000 TL'dir. Bu tutar üzerinden %20 oranla vergi hesaplandığında 28.000 TL (=140.000x0,20) dönem vergi gideri ortaya

çıkılmıştır. Ayrıca Vergilendirilebilir geçici fark kaynaklı olmak üzere 10.000 TL (=35.000 TL-25.000 TL) tutarında ertelenmiş vergi gideri meydana gelmiştir.

Dolayısıyla 2019 ve 2020 yılları için ertelenmiş vergi gideri 22.000 TL (=12.000 TL+10.000 TL) hesaplanmıştır.

Hesap Dönemi	Ertelenmiş Vergi Yükümlülüğü	Ertelenmiş Vergi Varlığı
2019	26.000 TLx0,20=5.200 TL	14.000 TLx0,20=2.800 TL
2020	35.000 TLx0,20=7.000 TL	25.000 TLx0,20=5.000 TL
Toplam	12.200 TL	7.800 TL

Bir hesap dönemi için ertelenmiş vergi etkisi ertelenmiş vergi varlığından ertelenmiş vergi yükümlülüğünün düşülmesi suretiyle hesaplanmaktadır. Bu durumda 2020 hesap dönemi için ertelenmiş vergi etkisi toplam 4.400 TL (=12.200 TL-7.800 TL) olarak hesaplanmıştır. Aynı hesap dönemine ilişkin toplam vergi gideri karşılığı ise dönem vergi gideri ile ertelenmiş vergi etkisinin toplamından oluşmaktadır. Buna göre, 2020 hesap dönemi toplam vergi gideri karşılığı 32.400 TL (=28.000 TL+4.400 TL) olarak hesaplanmıştır. Böylece vergi sonrası kâr tutarı 117.600 TL (=150.000 TL-32.400 TL) olarak hesaplanacaktır.

Maddi Duran Varlık Yeniden Değerleme Sebebiyle Ortaya Çıkan Ertelenmiş Vergiye İlişkin Örnek (Gençoğlu, 2015'ten geliştirilmiştir): ABC İşletmesi, yönetim departmanında kullanmak amacıyla 2018 tarihinde 200.000 TL'ye bir bina alıp, defterlerine kaydetmiştir. Faydalı ömrünün 5 yıl olduğu düşünülen bu bina için normal amortisman yöntemi ile amortisman ayrılmıştır. 2018 ve 2019 yılı için şu kayıt yapılmış olup, böylece iki yılda toplam 80.000 TL amortisman ayrılmıştır.

---

770 GENEL YÖNETİM GİDERLERİ 40.000

257 BİRİKMIŞ AMORTİSMANLAR 40.000

Amortisman ayrılması nedeniyle

2019 yılı sonunda binanın muhasebe değeri 120.000 TL'dir. Yapılmış olan yeniden değerlendirme sonucunda ise söz konusu binanın tutarı 180.000 TL olarak tespit edilmiştir. Bu durumda şu hesaplamaların yapılması gerekecektir:

Yeniden Değerleme Oranı = $180.000 \text{ TL} / 120.000 \text{ TL} = 1,50$
Binanın Yeniden Değerlenmiş Değeri = $200.000 \text{ TL} \times 1,50 = 300.000 \text{ TL}$
<i>Binanın Yeniden Değerleme Sonucu Değer Artışı = $300.000 \text{ TL} - 200.000 \text{ TL} = 100.000 \text{ TL}$</i>
Amortismanın Yeniden Değerlenmiş Değeri = $80.000 \text{ TL} \times 1,50 = 120.000 \text{ TL}$
<i>Amortisman Yeniden Değerleme Sonucu Değer Artışı = $120.000 \text{ TL} - 80.000 \text{ TL} = 40.000 \text{ TL}$</i>

Bu bilgilerden hareketle değer artışı sonucu binanın değeri 300.000 TL'ye, amortismanın değeri 120.000 TL'ye yükselmiştir. Yeniden değerlendirme artışı için yapılması gereken kayıt şu şekildedir:

---

252 BİNALAR 100.000
257 BİRİKMIŞ AMORTİSMANLAR 40.000
552 MDV YENİDEN DEĞERLEME
ARTIŞLARI 60.000

Maddi duran varlık yeniden değerlendirme artışı nedeniyle

TMS 12 Gelir Vergileri Standardı'na göre binanın yeniden değerlendirme sonucunda aktifte raporlaması yapılan $100.000 \text{ TL} - 40.000 \text{ TL} = 60.000 \text{ TL}$ 'lik değer artışı, varlık satılmadığı sürece geçici fark olarak kalacaktır. Bina satıldığı takdirde, %20 vergi oranı üzerinden $60.000 \text{ TL} \times 0,20 = 12.000 \text{ TL}$ vergisi alınacaktır. Bu bilgilerden hareketle yapılması gereken yevmiye kaydı şu şekildedir:

---

525 ERTELENMİŞ VERGİ FONU

12.000

485 ERTELENMİŞ VERGİ

YÜKÜMLÜLÜĞÜ

12.000

Ertelenmiş vergi borcu nedeniyle

Binanın yeniden değerlemesine göre kalan 3 yıl için ayrılması gereken amortisman tutarı 180.000 TL/3 yıl=60.000 TL olarak hesaplanır. Ancak vergi mevzuatınca fazladan ayrılan 60.000 TL-40.000 TL=20.000 TL amortisman da kanunen kabul edilmeyen gider olarak kabul edilir ve 4.000 TL (=20.000 TLx0,20)tutarında ertelenmiş vergi varlığı meydana getirir.

---

285 ERTELENMİŞ VERGİ VARLIĞI

4.000

525 ERTELENMİŞ VERGİ FONU 4.000

Ertelenmiş vergi alacağı nedeniyle

Mali Duran Varlık Yeniden Değerleme Sebebiyle Ortaya Çıkan Ertelenmiş Vergiye İlişkin Örnek (Çakmakoğlu, 2018'den geliştirilmiştir): ABC İşletmesi yatırım yapmak amacıyla XYZ İşletmesi'nin %25 sermaye payı olmak üzere 100.000 TL maliyetli hisse senetlerinden alım yapmıştır. Yıl sonu itibarıyla söz konusu olan iştirakin değeri 120.000 TL olarak hesaplanmıştır.

Ülkemizde mevzuat gereğince değer artış gelirleri vergilendirilmemektedir. Standarda göre ortaya çıkan farkın geçici fark olarak özkaynaklar grubunda raporlandırılması gerekmektedir. Arada yer alan 120.000 TL – 100.000 TL = 20.000 TL değerindeki geçici fark vergilendirilebilir geçici fark olarak hesaplanırken ertelenmiş vergi yükümlülüğü de 4.000 TL (=20.000 TLx%20) olarak hesaplanacaktır.

İştirakin satışı ile gelir sağlanacağı ve bu gelir üzerinden de vergi ödeneceğinden dolayı, muhasebe değeri ve gerçeğe uygun değer arasında yer alan

fark ortadan kalkacaktır. Haliyle geçici farkın oluşumunda ertelenmiş vergi varlığının/yükümlülüğünün hesaplanması gerekmektedir.

_____ / _____

242 İŞTİRAKLER

20.000

526 FİNANSAL VARLIK YENİDEN

DEĞERLEME FARKLARI 20.000

İştirak yeniden değerlendirme nedeniyle

_____ / _____

Yukarıda yer alan işletmenin finansal tabloları incelenerek iştirak kazançları kaynaklı olanlar haricinde geçici farklar olduğu tespit edilmiş ve vergilendirilebilir/indirilebilir geçici farklara sebep olan kalemler şu şekilde belirtilmiştir.

ABC İşletmesi'nin geçici farkları:

Vergilendirilebilir Geçici Farklar:	İndirilebilir Geçici Farklar:
Ertelenmiş Faiz Geliri: 35.000 TL	Kıdem Tazminatı Karşılıkları: 25.000 TL
AR-GE Giderleri: 55.000 TL	Stok Değer Düşüklüğü Karşılığı: 5.000 TL
Eksik Amortisman Ayırma: 20.000 TL	Şüpheli Ticari Alacak Karşılığı: 15.000 TL
	Geçmiş Yıl Zararları: 55.000 TL
Toplam: 110.000 TL	Toplam: 100.000 TL

Geçici Fark = |Vergilendirilebilir Geçici Fark-İndirilebilir Geçici Fark|

110.000 TL – 100.000 TL =10.000 TL → Vergilendirilebilir Geçici Fark

Ertelenmiş Vergi Yükümlülüğü = Vergilendirilebilir Geçici Fark x 0,20

Ertelenmiş Vergi Yükümlülüğü = 10.000 TL x 0,20 = 2.000 TL

Toplam ertelenmiş vergi yükümlülüğünü bulmak için iştiraklerden kaynaklı ertelenmiş yükümlülüğü denkleştir: 4.000 TL + 2.000 TL = 6.000 TL

---

691 DÖNEM KÂRI VERGİ VE DİĞER YASAL

YÜKÜMLÜLÜK KARŞILIKLARI 2.000

525 ERTELENMİŞ VERGİ FONU 4.000

485 ERTELENMİŞ VERGİ

YÜKÜMLÜLÜĞÜ 6.000

Ertelenmiş vergi borcu nedeniyle

Kıdem Tazminatı Ayrılmasına İlişkin Örnek (Çakmakoğlu, 2018): ABC İşletmesi'nin yıl sonu yapılan hesaplarına göre mali kârı 30.000 TL iken ticari kârı 28.000 TL olarak hesaplanmıştır. Arada yer alan 2.000 TL tutarındaki geçici fark ise kıdem tazminatından kaynaklıdır.

Daha öncede bahsedildiği üzere, vergi mevzuatınca ödenmediği takdirde kıdem tazminatı gider olarak kaydedilememekte ve indirilebilir geçici fark meydana getirmektedir.

İndirilebilir Geçici Fark: Mali Kâr-Ticari Kâr

İndirilebilir Geçici Fark: 30.000 TL – 28.000 TL = 2.000 TL

Ertelenmiş Vergi Varlığı: İndirilebilir Geçici Fark x Vergi Oranı

Ertelenmiş Vergi Varlığı: 2.000 TL x 0,20 = 400 TL

Mali Kâr Üzerinden Vergi Tutarı = 30.000 TL x 0,20 = 6.000 TL

Ticari Kâr Üzerinden Vergi Tutarı = 28.000 TL x 0.20 = 5.600 TL

Ertelenmiş vergi varlığını hesaplamak için, mali kâr ve ticari kâr üzerinden alınacak vergilerin farkları da alınabilir: 6.000 TL-5.600 TL= 400 TL.

---

691 DÖNEM KÂRI VERGİ VE DİĞER YASAL

YÜKÜMLÜLÜK KARŞILIKLARI 5.600

285 ERTELENMİŞ VERGİ VARLIĞI 400

370 DÖNEM KÂRI VE DİĞER YASAL

YÜKÜMLÜLÜK KARŞILIKLARI 6.000

Kurumlar vergisi nedeniyle

Geçici fark kayıtlarının sonuç hesaplarına aktarılması ise şu şekilde raporlanacaktır:

---

691 DÖNEM KÂRI VERGİ VE DİĞER YASAL

YÜKÜMLÜLÜK KARŞILIKLARI 6.000

370 DÖNEM KÂRI VERGİ VE DİĞER YASAL

YÜKÜMLÜLÜK KARŞILIKLARI 6.000

Vergi karşılığının ayrılması nedeniyle

---

285 ERTELENMİŞ VERGİ VARLIĞI 400

691 DÖNEM KÂRI VERGİ VE DİĞER YASAL

YÜKÜMLÜLÜK KARŞILIKLARI 400

Ertelenmiş vergi varlığı nedeniyle

---

690 DÖNEM KÂRI VEYA ZARARI 28.000

691 DÖNEM KÂRI VERGİ VE DİĞER YASAL

YÜKÜMLÜLÜK KARŞILIKLARI 400

691 DÖNEM KÂRI VERGİ VE DİĞER YASAL

YÜKÜMLÜLÜK KARŞILIKLARI 6.000

692 DÖNEM NET KÂRI VEYA ZARARI 22.400

Dönem kârı nedeniyle

İşletmenin 2021 yılında da 30.000 TL mali kâr ve 28.000 TL ticari kâr elde ettiğini ve 2.000 TL kıdem tazminatı ayırdığını varsayalım. Ayrıca ayrılan kıdem

tazminatının da 1.600 TL tutarındaki kısmını ödemiş olsun. Buna göre yapılacak kayıtlar şöyledir:

---

691 DÖNEM KÂRI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜKÜMLÜLÜK KARŞILIKLARI	5.680	
691 01 Dönem Vergi Karşılığı Gideri		
370 DÖNEM KÂRI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜKÜMLÜLÜK KARŞILIKLARI	5.680	
<i>(28.000 TL+2.000 TL-1.600 TL)x0,20=5.680 TL</i>		
<hr/>		
285 ERTELENMİŞ VERGİ VARLIĞI	400	
691 DÖNEM KÂRI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜKÜMLÜLÜK KARŞILIKLARI	400	
691 02 Ertelenmiş Vergi Gelir Etkisi		
<i>(30.000 TL-28.000 TL)x0,20=400 TL</i>		
<hr/>		
691 DÖNEM KÂRI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜKÜMLÜLÜK KARŞILIKLARI	320	
691 03 Ertelenmiş Vergi Gider Etkisi		
285 ERTELENMİŞ VERGİ VARLIĞI		320
<i>1.600 TLx0,20= 320 TL</i>		
<hr/>		
690 DÖNEM KÂRI VEYA ZARARI	28.000	
691 DÖNEM KÂRI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜKÜMLÜLÜK KARŞILIKLARI	400	
691 02 Ertelenmiş Vergi Gelir Etkisi		
691 DÖNEM KÂRI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜKÜMLÜLÜK KARŞILIKLARI	6.000	
691 01 Dönem Vergi Karşılığı Gideri..	5.680	
691 03 Ertelenmiş Vergi Gider Etkisi...	320	
692 DÖNEM NET KÂRI VEYA ZARARI		22.400
<i>Dönem kârı nedeniyle</i>		
<hr/>		

Şüpheli Ticari Alacak Karşılığı Ayrılmasına İlişkin Örnek (Çakmakoglu, 2018'den geliştirilmiştir): ABC İşletmesi'nin vadeli satışları 2018 yılında 80.000 TL, 2019 yılında 100.000 TL ve 2020 yılında ise 120.000 TL'dir. Vadeli satışlardan tahsil olunamayan tutarlar 2018 yılında 20.000 TL, 2019 yılında ise 25.000 TL'dir. Buna göre 2020 yılında tahsil edilemeyecek tutarı hesaplamak için önceki yıllardaki tahsil edilememe oranını tespit etmek gerekmektedir:

2018 yılında; $20.000 \text{ TL} / 80.000 \text{ TL} = 0,20$

2019 yılında; $25.000 \text{ TL} / 100.000 \text{ TL} = 0,20$

Buna göre 2020 yılı içinde tahsil edilememe oranı 0,20'dir.

O halde 2020 yılı için; $120.000 \text{ TL} \times 0,20 = 24.000 \text{ TL}$ karşılık ayrılması gereklidir.

_____ 31/12/2020 _____

654 KARŞILIK GİDERLERİ 24.000

129 ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAK

KARŞILIĞI 24.000

Şüpheli ticari alacağa karşılık ayrılması nedeniyle

_____ 31/12/2020 _____

910 BORÇLU NAZIM HESAPLAR 24.000

910 01 Kanunen Kabul Edilmeyen Giderler

920 ALACAKLI NAZIM HESAPLAR 24.000

920 01 Kanunen Kabul Edilmeyen Giderler

Karşılığı

Yasalara uyum nedeniyle

_____ / _____

Karşılık ayrılan 30.000 TL geçici fark meydana getirmektedir. Bu geçici fark indirilebilir geçici farktır ve gerekli kayıtlar da yapılmalıdır.

31/12/2020

285 ERTELENMİŞ VERGİ ALACAĞI 6.000

691 DÖNEM KÂRI VERGİ VE DİĞER YASAL
YÜKÜMLÜLÜK KARŞILIKLARI 6.000

30.000 TLx0,20=6.000 TL

/

Geçmiş Yıl Mali Zararlarına İlişkin Örnek: ABC İşletmesi 2020 yılı dönem sonu itibarıyla 50.000 TL zarar ettiği hesaplanmıştır. İşletme bu zararın olağandışı faaliyetlerinden kaynaklandığını ve bir sonraki hesap döneminde zarar etmeyeceğini düşünmektedir. Bu düşünceyi işletmenin inandırıcı kanıtlar ile tasdiklemesi durumunda geçmiş yıl zararı ertelenmiş vergi varlığı olarak adlandırması ve raporlaması mümkündür.

31/12/2020

580 GEÇMİŞ YILLAR ZARARLARI 50.000

591 DÖNEM NET ZARARI 50.000

Zararın kaydı nedeniyle

285 ERTELENMİŞ VERGİ VARLIĞI 10.000

691 DÖNEM KÂRI VERGİ VE DİĞER YASAL
YÜKÜMLÜLÜK KARŞILIĞI 10.000

50.000 TLx0,20=10.000 TL

/

Vadeli Satın Alma İlişkin Örnek (Çakmakoğlu, 2018'den geliştirilmiştir): ABC İşletmesi 01.12.2020 tarihinde 55.000 TL değerindeki ticari faaliyetlere ilişkin malı 5 ay vade ile her aya 1.000 TL vade farkı ekleyerek 60.000 TL ve 55.000 TL değerindeki malın %18 oranında ki vergisi olan 9.900TL KDV ile beraber 69.900 TL'ye satın almıştır. Buna göre ilgili yevmiye kayıtları şu şekilde olacaktır:

31/12/2020

153 TİCARİ MALLAR 55.000
191 İNDİRİLECEK KDV 9.900
329 ERTELENMİŞ VADE FARKI GİDERLERİ 5.000

320 SATICILAR 69.900

Mal alımı nedeniyle

_____/_____
780 FİNANSMAN GİDERLERİ 1.000

329 ERTELENMİŞ VADE FARKI
GİDERLERİ 1.000

Vade farkının ilgili gider hesabına aktarılması nedeniyle

_____/_____

Vade farkı giderleri indirilebilir geçici fark ortaya çıkardığından dolayı bir ay için ödenmiş olan 1.000 TL vade farkı ertelenmiş vergi alacağı olarak kabul edilir ve vergi yasalarına uyum nedeniyle yevmiye kaydı yapılır.

_____/_____

285 ERTELENMİŞ VERGİ ALACAĞI 200

691 DÖNEM KÂRI VERGİ VE DİĞER YASAL
YÜKÜMLÜLÜK KARŞILIKLARI 200

1.000 TLx0,20= 200 TL

_____/_____

Eksik Amortisman Ayırmaya İlişkin Örnek (Çakmaköğlu, 2018'den geliştirilmiştir): ABC İşletmesi'nin ticari kârı 50.000 TL olarak hesaplanmıştır. 20.000 TL tutarında alınmış olan duran varlık için vergi mevzuatınca faydalı ömrü 4 yıl olarak belirtilmişken, işletme söz konusu duran varlığın faydalı ömrünün 5 yıl olduğunu öngörmektedir. Ayrıca vergi oranı %20 olarak kabul edilecektir.

	Vergi Mevzuatı gereğince	Standartlar gereğince
Ticari Kâr	50.000 TL	50.000 TL
Amortisman Gideri	(5.000 TL)	(4.000 TL)
Mali Kâr	=45.000 TL	=46.000 TL
Vergi tutarları	45.000 TLx%20=9.000 TL	46.000 TLx%20=9.200 TL

Buna göre muhasebe değeri, vergi değerine kıyasla 1.000 TL daha fazladır. Ertelenmiş vergi yükümlülüğünü de vergi tutarları arasındaki farktan (9.200 TL-9.000 TL=200 TL) veya muhasebe değeri ve vergi değeri arasındaki farkın vergi oranıyla çarpılmasıyla (1.000x0,20=200TL) bulmak mümkündür.

31/12/2020

691 DÖNEM KÂRI VERGİ VE DİĞER YASAL

YÜKÜMLÜLÜK KARŞILIKLARI 9.000

370 DÖNEM KÂRI VERGİ VE DİĞER YASAL

YÜKÜMLÜLÜK KARŞILIKLARI 9.000

Vergi mevzuatı nedeniyle

31/12/2020

691 DÖNEM KÂRI VERGİ VE DİĞER YASAL

YÜKÜMLÜLÜK KARŞILIKLARI 200

485 ERTELENMİŞ VERGİ

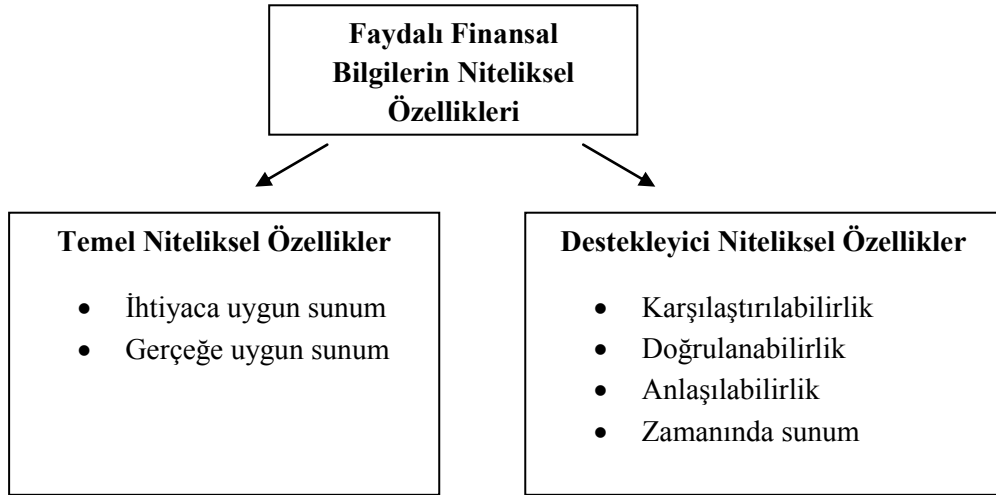
YÜKÜMLÜLÜĞÜ 200

Ertelenmiş vergi yükümlülüğü nedeniyle

/

2.1.6. İhtiyaca Uygunluk ve Değer İlgililiği

Kavramsal çerçeve esasına göre finansal tabloların sahip olması gereken niteliksel özellikler vardır. Bunlar faydalı finansal bilgilerin niteliksel özellikleri olarak ifade edilmekte olup, temel ve destekleyici niteliksel özellikler şeklinde sınıflandırılmaktadır (Kamu Gözetimi Kurumu, 2018). Bu durum şekil 3'de gösterilmiştir.

Şekil 3. Faydalı Finansal Bilgilerin Niteliksel Özellikleri

Kullanıcıların kararlarını etkileyebilme kapasitesine ait bilgilerin finansal tablolarda yer alması halinde ihtiyaca uygun olduğu kabul edilmektedir. Bilgilerin açıklanmaması, kişilerin kararını yanlış yönde etkileyebileceğinden bu durumda da ihtiyaca uygunluğun olmadığı kabul edilmektedir (Uyar, 2010).

Değer ilgililiği kavramı, finansal tablolardan elde edilebilen muhasebe bilgisi ve firma değeri arasında yer alan ilişkiyi inceler. Muhasebe bilgisinin değer ilgili olduğunu anlamak için şöyle bir örnek verebiliriz. Borsada işlem gören bir şirketin muhasebe verileri ve hisse senedi fiyat-getirisi matematiksel açıdan anlamlı bir ilişkiye sahip olmalıdır. Muhasebe verileri ve hisse senedi fiyat-getirisi doğru orantılı bir şekilde ilerliyorsa bu şirketin muhasebe bilgileri değer ilgili yani ihtiyaca uygun olarak kabul edilir. Ancak söz konusu ilişki ters orantılı ise muhasebe bilgisi değer ilgili değildir ve bu durumda finansal tabloların temel amaçlarını yerine getiremediği anlaşılabilir.

Değer ilgililiği modelleri ise, bu konuda daha çok iki model öne çıkar. İlki getiri üzerine kurulu iken, diğeri ise fiyat üzerine kuruludur. Getiri modellerinde bir hisse senedinin getirisi ve muhasebe verileri ilişkilendirilir. Bu modelde bir hisse senedinin Mart ayının sonundan itibaren olmak üzere bir yıllık getirileri dikkate alınır. Finansal tabloların bildirimlerinin 8 ile 10 hafta arasında değişmesinden kaynaklı olarak Mart Ayı'nın sonundan itibaren bakılması gereklidir. Fiyat modelleri ise, 1995 yılında Ohlson tarafından ortaya atılmıştır. Bu modelde hisse senedinin fiyatı ile muhasebe verileri ilişkilendirilir. Fiyat modelleri birçok çalışmada test edilmiştir. Daha çok işletmelerin özkaynaklarının defter değeri ve net kazançlarının

firma değeri arasında yer alan alakayı ortaya koymak için kullanılmıştır(Atalay, 2018).

2.2. İlgili Araştırmalar

Literatürde ertelenmiş vergilerin şirketlerin hisse senedi değerine etkisine ilişkin iki farklı yaklaşım bulunmaktadır. Bunlar; yükümlülük yaklaşımı ve özkaynak yaklaşımı olarak adlandırılmaktadır. Yükümlülük yaklaşımını savunanlar ertelenmiş vergi yükümlülüğünün gelecekteki vergi yükümlülüğü olarak muhasebeleştirildiğini ve bu nedenle şirket değerini olumsuz etkileyeceğini iddia etmektedir. Ayrıca bu yaklaşımı savunanlar ertelenmiş vergi varlıklarının şirket değerini olumlu etkileyeceğini ifade etmektedir. Özkaynak yaklaşımını savunanlar ise, ilgili nakit akışlarının oldukça belirsiz ve bugünkü değerinin sıfıra yakın olduğunu ve bu nedenle ertelenmiş vergilerin şirketlerin hisse değerleriyle ilgisinin olmadığını savunmaktadır (Chludek, 2011).

TMS/TFRS'ler açısından bakıldığında ertelenmiş vergi yükümlülüğü ve ertelenmiş vergi varlığı şeklinde sınıflandırma yapılmış olması literatürde yer alan yaklaşımlardan yükümlülük yaklaşımının benimsendiğini göstermektedir. Ertelenen vergi yükümlülükleri (borçları); “vergiye tabi geçici farklar üzerinden gelecek dönemlerde ödenecek gelir vergilerini”, ertelenmiş vergi varlıkları ise, “gelecek dönemlerde geri kazanılacak olan gelir vergisi tutarlarını” ifade etmektedir. Ayrıca “bir varlığın veya borcun finansal durum tablosundaki defter değeri ile bunların vergi açısından taşıdıkları değerler arasındaki farklar” geçici farkları oluşturmaktadır. Örneğin, bir varlık veya yükümlülüğün defter değeri ile vergiye esas değeri arasındaki fark nedeniyle vergiye tabi tutarların ortaya çıkması vergiye tabi geçici farkın olduğunu, vergi matrahından indirilebilir tutarların ortaya çıkması ise indirilebilir geçici farkların olduğunu göstermektedir ((http-4)). Ertelenmiş vergilerin muhasebeleştirilmesi dönemsellik kavramının içeriğini oluşturan eşleştirme ilkesinin gereğidir. Eşleştirme ilkesi sayesinde finansal tablolarda aynı hesap döneminde raporlanan bir kaleme ilişkin ortaya çıkan vergisel sonuçların finansal tablolara alınması amaçlanmaktadır.

Yükümlülük yaklaşımına göre, dönemsel olarak tekrarlanan işletme faaliyetlerinin bir sonucu olarak ortaya çıkan ertelenmiş vergilerin önemli bir

kısımının yakın gelecekte gerçekleşmesinin (realize olmasının) beklenmemesi ve böylece mevcut geçici farkların aynı hesap döneminde ortaya çıkan geçici farklarla mahsup edilmesi ciddi şekilde eleştirilmektedir. Bir diğer eleştiri konusu ise, yalnızca vergiyle ilgili nakit akışlarının zamanlaması açısından değil aynı zamanda vergi ödeme ve indirimlerinin gerçekleşmesi açısından da belirsizliğin olmasıdır. Çünkü bu nakit akışlarının gerçekleşme durumu şirketin gelişimine ve gelecekteki faaliyetlerine bağlıdır. İşletme faaliyetlerine yönelik yürütülen işlemlerin durması halinde şirkete ait geçici farkların önemli bir kısmının iptal edilmesi gerekecek ve şirket oldukça ağır bir mali sıkıntıyı da üstlenmiş olacaktır. Bu mali sıkıntının sonucunda faydalanılamayacak vergi indiriminin veya ödenemeyecek vergi yükümlülüğünün tahakkuk ettirilmesi durumu oluşacaktır. Bu durum, geçici farkların iptal edilse bile ertelenmiş vergisel nakit akışların gerçekleşmemesinden kaynaklanacaktır. Bu nedenle özkaynak yaklaşımını savunanlar, ertelenmiş vergiler açısından esas olarak belirsiz nakit akışlarını dikkate almak gerektiği üzerinde durmakta olup, bu nakit akışlarının gelecek yıllarda yapılacak vergi ödemelerinin tutarlarıyla herhangi bir ilişkinin olmadığını veya çok zayıf bir ilişkinin olduğunu düşünmektedir (Chludek, 2011). Bu görüşe göre, ertelenmiş vergiler önemli ölçüde özkaynakların bir parçasıdır.

Finansal tablo kullanıcılarının ertelenmiş vergiye ilişkin raporlanan bilgileri dikkate değer bulup bulmadıkları konusunda yapılan ampirik çalışmalar birbiriyle çelişen sonuçlar içermekte olup, bu konu hakkında bir belirsizlik olduğu anlaşılmaktadır. Amir vd. (1997), Fortune 500 kapsamında yer alan şirketlerinin 1992-1994 arasındaki verileri üzerine, Ayers (1998) ise New York Borsası (NYSE) ve Amerika Borsası (AMEX) şirketlerinin 1992 ve 1993 verileri üzerine çalışmalar yapmıştır. Her iki çalışma da benzer verileri kullanmak suretiyle yükümlülük yaklaşımının görüşlerini destekleyen sonuçlar elde etmiştir. Chang vd. (2009) ise, Avustralya'da faaliyet gösteren şirketler üzerine yaptığı çalışmada yalnızca ertelenmiş vergi varlıklarının şirketlerin hisse değerleriyle ilişkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bunların tersi şeklinde sonuçlanan çalışmalara rastlamak mümkündür. Örneğin; Chandra ve Ro (1997) ertelenmiş vergiler ile hisse senedi riski arasında ters yönlü ilişki bulunduğunu göstermek suretiyle özkaynak yöntemini destekleyen bir bulgu ortaya koymuştur. Chen ve Schoderbeck (2000) kurumlar vergisindeki bir değişimin sonucu olarak yapılan ertelenmiş vergi düzeltmelerinin hisse senedi

fiyatına etkisinin bulunduğunu göstermiştir. Lev ve Nissim (2004) ertelenmiş vergi gideri ile yıllık getiriler arasında herhangi bir ilişki tespit edememiştir. Bu durum yatırımcıların, ertelenmiş vergilerin hisse değeriyle herhangi bir ilgisinin bulunmadığını ortaya koymaktadır.

Literatürde ertelenmiş vergilerin değer ilgiliği konusunda ve paydaşlar haricindeki finansal tablo kullanıcıları üzerine yapılmış olan çeşitli çalışmalar yer almaktadır. Örneğin; Amir ve Sougiannis (1999) ile Chen ve Schoderbeck (2000) finansal analistlerin şirket kazançlarını tahmin ederken ertelenmiş vergilerini dikkate almadıklarını ortaya koymuşlardır. Ayrıca Huss ve Zhao (1991) ile Chattopadhyay vd. (1997) ertelenmiş vergilerin tahvil derecelendirmesine herhangi bir etkisinin olmadığını göstermişlerdir. Haller vd. (2008) 32 kredi kurumuna mensup olan, orta ölçekli işletmelerin kredi analizinde ve puanlanmasında görev alan 59 çalışan üzerine yaptıkları anket çalışmasında katılımcıların önemli bir kısmının ertelenmiş vergi varlıklarının özkaynaklara eklenmesi gerektiğini ifade ettiklerini açıklamışlardır. Benzer şekilde literatürde banka ve diğer kredi kurumları ile kredi ve finansal analistlerinin ara dönem vergi etkisini tersine çevirmek için ertelenmiş vergi giderlerini dönem net kârına eklemesi ve ertelenmiş vergilerin özkaynaklarda raporlanmasını savunan görüşleri içeren çalışmalar da bulunmaktadır (Chaney ve Jeter, 1989; Carnahan ve Novack, 2002; Beechy, 2007).

Literatüre bakıldığında, finansal tablo kalemlerinde bulunan ertelenmiş vergiler; tutarlarına, yapısına ve vergi oranlarındaki değişimlere göre farklı şekillerde etkilenebilmektedir. Bu sebeple vergi oranlarındaki farklılıkların zamanlaması ve yaratabileceği değişimler de dikkate alınmalıdır. Örneğin, Şekercioğlu (2017) araştırmasında grup kârlılık oranlarının, farklı vergi oranlarında daha düşük seviyede değiştiği sonucuna yer vermiştir. Ayrıca literatürde yer alan Poterba vd. (2011) çalışmalarında benzer sonuçlara varmıştır.

Literatür incelendiğinde, özellikle ertelenmiş vergilere ilişkin bilgilerin sunulmasının finansal tablo kullanıcılarına herhangi bir fayda sağlayıp sağlamadığı konusunda çalışmalar yapıldığı ve bunların farklı sonuçlar içerdiği görülmektedir. Yatırımcıları esas alan bazı çalışmalar yükümlülük yaklaşımını destekleyen bulgular ortaya koyarken, diğerlerinin ise bu yönde herhangi bir bulguya ulaşmadığını ifade etmek mümkündür. Hatta kredi kurumları, tahvil derecelendirme kuruluşları ve finansal analistler üzerine yapılan çalışmalar bu grupların karar verme sürecinde

ertelenmiş vergileri dikkate almadıklarını ve ertelenmiş vergilerin bir özkaynak unsuru olduğunu ortaya koymaktadır.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada şirketlerin ertelenmiş vergi bilgisini finansal tablo dipnotlarında sunmalarının yatırımcılar açısından dikkate alınıp alınmadığını değerlendirmek amacıyla Feltham ve Ohlson (1995) tarafından geliştirilen şirket değerlendirme modeli ve Chludek (2011) tarafından ertelenmiş vergileri esas alan regresyon modeli esas alınmak suretiyle bir regresyon analizinin yapılması öngörülmüştür.

Ohlson (1995), hisse senedi değerlemesinde bir firmanın özkaynak değerinin beklenen kâr paylarının net bugünkü değerine eşit olduğu varsayımına dayanan mevcut değerlendirme modelini temel almak suretiyle kendi modelini geliştirmiştir. Ohlson, temiz fazlalık muhasebesine göre özkaynakların piyasa değerinin nasıl hesaplanacağını belirtmiştir. Ohlson'a (1995) göre özkaynakların piyasa değeri, özkaynaklardan, gelecekte beklenen anormal kazançların bugünkü değerinin düşülmesi suretiyle bulunmalı ve bu değer de kaydedilmemiş şerefiye olarak adlandırılması gerektiğini ifade etmiştir.

Feltham ve Ohlson (1995) ise, finansal varlıkları ve işletme faaliyetlerinde kullanılan varlıklar arasında bir ayrım yapmak suretiyle Ohlson'un geliştirdiği modeli yeniden tanımlamıştır. Muhasebenin finansal varlıklara, işletme faaliyetine ilişkin varlıklara uygulandığından daha hassas bir şekilde uygulanması halinde, geliştirilen değerlendirme modeli denkleminde bu varlıkların birbirinden ayrıştırılması gerekmektedir. Çünkü muhtemelen bu varlıklar farklı katsayılara sahip olacaktır. Bunu sağlamak amacıyla Feltham ve Ohlson (1995), özkaynakların kayıtlı değeri olarak bilinen değişkeni net işletme faaliyetine ilişkin varlıklar ve net finansal varlıklar olmak üzere ayrıştırmıştır. Diğer bir ifadeyle, kâr paylarının iskonto edilmesine dayanan firma değerlendirme modelinden ilham alan Feltham-Ohlson Modeli firmanın değerinin net işletme varlıkları, net finansal varlıklar ve anormal faaliyet kârlarının bugünkü değerinin toplamından oluştuğunu göstermiş olup, bunun beklenen nakit akışlarının net bugünkü değerine eşit olacağını ifade etmiştir (Chludek, 2011).

Bu çalışmada Feltham-Ohlson Modeli'ne ve Chludek (2011) tarafından geliştirilen modele uygun olarak bir regresyon modeli geliştirilmiş olup, modelde bağımlı değişken olarak özkaynakların piyasa değeri (F) esas alınmıştır. Modelin bağımsız değişkenleri ise net işletme varlıkları (NİV), net finansal varlıklar (NFV), anormal faaliyet kârları (AFK), ertelenmiş vergi varlıkları (EVV) ve ertelenmiş vergi yükümlülükleri (EVY) değişkenlerinden oluşmaktadır. Buna göre çalışmada analizi yapılacak olan regresyon modeli şu şekilde oluşturulmuştur:

$$F_{it} = \beta_0 + \beta_1 NIV_{it} + \beta_2 NFV_{it} + \beta_3 AFK_{it} + \beta_4 EVV_{it} + \beta_5 EVY_{it} + \sum_{t=2018}^{2020} \delta_t y_{it} + \varepsilon_{it}$$

Modelde yer alan i sembolü kaçınıcı şirketin esas alındığını, t sembolü ise kaçınıcı hesap döneminin esas alındığını göstermekte olup, ε ise regresyon modelinde yer alan hata terimini ifade etmektedir. F terimi, çalışmada esas alınan şirketlerin hisse senetlerinin hesap döneminin bitiminden üç ay sonra borsada oluşan fiyatını ifade etmektedir. Üç aylık bir sürenin seçilmesinin nedeni, bu zaman aralığının finansal tabloların yayımlanması ve gerekli tüm bilgilerin fiyatlandığı zaman aralığı olarak genel kabul görmüş bir süre olmasıdır (Chludek, 2011). Net işletme varlıkları (NİV), özkaynakların hisse başı defter değerinden net finansal varlıkların (NFV) ve ertelenmiş vergi varlıklarının düşülmesi ve ertelenmiş vergi yükümlülüklerinin eklenmesi suretiyle hesaplanmaktadır. Net finansal varlıklar (NFV) ise, nakit ve nakit benzerleri ile kısa vadeli yatırımlar toplamından toplam yükümlülükler ve imtiyazlı hisse senetlerinin düşülmesi suretiyle hesaplanmaktadır. Cari dönem anormal faaliyet kârları (AFK) vergi sonrası faaliyet kârlarından beklenen normal faaliyet kârlarının farkı şeklinde hesaplanmaktadır. Anormal faaliyet kârlarının hesaplanmasında Çizelge 1'den de görüleceği üzere bir formül kullanılmaktadır. Bu formülde yer alan 0,12 beklenen getiri oranını ifade etmekte olup, çalışmada basitlik ve uyum sağlanması açısından Chludek (2011) tarafından yapılan çalışmadaki beklenen getiri oranı esas alınmıştır. Ertelenmiş vergi varlıkları (EVV) hisse başına ertelenmiş vergi varlıkları ve ertelenmiş vergi yükümlülükleri (EVY) hisse başına ertelenmiş vergi yükümlülükleri olarak ele alınmaktadır. Modelde yer alan değişkenlere ilişkin açıklamalar ayrıntılı olarak Çizelge 1'de verilmiştir.

Çizelge 1. Modelde Kullanılan Değişkenler

Değişkenin Kısaltması	Değişkene İlişkin Açıklama
F_{it}	işirketinin hisse senedinin t mali yıl sonundan üç ay sonra Borsa İstanbul'daki kapanış fiyatı
NIV_{it}	işirketinin t mali yılı sonundaki hisse başı ertelenmiş vergi öncesi net işletme varlıkları (aktifleri) = Özkaynakların hisse başı defter değeri _{it} - NFV_{it} - EVV_{it} + EVY_{it}
NFV_{it}	Net finansal varlıklar = Nakit ve nakit benzerleri & kısa vadeli yatırımlar _{it} - toplam yükümlülükler & imtiyazlı hisse senetleri _{it}
AFK_{it}	işirketinin t mali yılı sonundaki anormal faaliyet kârları = $[EBIT_{it} * (1 - [\text{kurumlar vergisi dönem gideri}_{it}] / EBT_{it}) - [0,12 * (\text{özkaynak defter değeri}_{it-1} - \text{net finansal varlıklar}_{it-1})]$
EVV_{it}	işirketinin t mali yılı sonundaki hisse başı ertelenmiş vergi varlıkları
EVY_{it}	işirketinin t mali yılı sonundaki hisse başı ertelenmiş vergi yükümlülükleri
$netEV_{it}$	işirketinin t mali yılı sonundaki hisse başı net ertelenmiş vergileri = $EVV_{it} - EVY_{it}$
$netEVV_{it}$	işirketinin t mali yılı sonundaki hisse başı net ertelenmiş vergi varlıkları = Eğer $netEV_{it} > 0$ ($EVV_{it} > EVY_{it}$) ise $netEVV_{it} = netEV_{it}$; değilse 0 (sıfır)
$netEVY_{it}$	işirketinin t mali yılı sonundaki hisse başı net ertelenmiş vergi yükümlülükleri = Eğer $netEV_{it} < 0$ ($EVV_{it} < EVY_{it}$) ise $netEVY_{it} = netEV_{it}$; değilse 0 (sıfır)
TA	Toplam Aktifler
PD	Özkaynakların Piyasa Değeri (= mevcut hisse senedi sayısı * hisse senedi fiyatı)
EBT	Hisse Başına EBT (Vergi Öncesi Kâr)
HBK	Hisse Başına Kazanç
NA	Hisse Başına Nakit Akışı
EVV/TA	Ertelemiş Vergi Varlığı / Toplam Aktifler
EVY/TA	Ertelemiş Vergi Yükümlülüğü / Toplam Aktifler
$EVV/ÖK$	Ertelemiş Vergi Varlığı/Özkaynaklar
$EVY/ÖK$	Ertelemiş Vergi Yükümlülükleri/Özkaynaklar
EVG	Hisse Başına Ertelemiş Vergi Gideri
EVG/EBT	Hisse Başına Ertelemiş Vergi Gideri / EBT

Chludek (2011), Van Son (2016) ve Van der Vossen (2018) şirketlerin ihtiyatlı bir şekilde muhasebe kayıtlarını yapması durumunda net işletme varlıklarının (NİV) ve net finansal varlıklarının (NFV) katsayılarının birden büyük olmasının beklenmesi gerektiğini ifade etmekte olup, ihtiyatlı muhasebe ilkeleri dışında bu değişkenlerin katsayılarının bire eşit olması gerektiğini savunmaktadır. Anormal faaliyet kârları (AFK) katsayısı cari dönem anormal faaliyet kârlarının belirli bir zaman boyunca devamlılığını temsil etmektedir. Bu nedenle AFK katsayısının sıfır ile bir arasında bir değer alması beklenmektedir. Yükümlülük yaklaşımı kapsamında yatırımcıların ertelenmiş vergilere gelecekte elde edilecek bir vergi faydası veya vergi yükümlülüğü olarak değerlendirmesi halinde ertelenen vergi varlığı (EVV) katsayısının pozitif ve ertelenmiş vergi yükümlülüğünün (EVY) katsayısının ise negatif bir değer alması beklenmektedir. Ayrıca piyasa koşulları altında ertelenmiş vergilerin yarattıkları nakit akışlarının zamanlamasına ve olasılıklarına bağlı olarak ertelenmiş vergi varlıklarının ve yükümlülüklerinin katsayılarının birden düşük olabileceği tahmin edilmektedir. Ancak bu katsayıların sıfıra eşit olması halinde yatırımcıların, ertelenen vergi bilgisini kendi kararlarını verirken dikkate almadıkları sonucuna ulaşılabacaktır.

3.2. Evren ve Örneklem

Bu çalışmada Kamuyu Aydınlatma Platformu'nda belirtilen sektörlerde faaliyet gösteren BIST-30 Endeksi'nde yer alan şirketlerin 2018-2020 yılları arasında yayımlanmış oldukları finansal tablo ve raporları incelenmiş olup, analiz için finansal kuruluşlar hariç olmak üzere 24 şirket çalışmaya dahil edilmiştir. Bu şirketlerin BİST kodları ve adları Çizelge 2'de yer almaktadır.

Çalışmada gözlem yapılan dönem olarak 2018-2020 hesap dönemleri seçilmiştir. Başlangıç yılı olarak 2018 yılının seçilmesinin nedeni, ertelenmiş vergilere ilişkin olarak yayımlanan TMS 12 Gelir Vergileri Standardı'nda yapılan son değişikliğin 2017 yılı içinde yapılmış olması ve bu değişikliklerin 31/12/2017 tarihinden sonra geçerli kılınmış olmasıdır.

Çalışmanın yürütüldüğü süre kapsamında BIST-30 Endeksi'nde altı adet finans kuruluşu olması ve bunların farklı düzenlemelere tabi olması, finansal varlıklarının operasyonel varlıklardan ayırt edilmesinin zorluğu, farklı varlık

kompozisyonları ve farklı vergisel düzenlemelere tabi olmaları gibi nedenlerle bu kuruluşlar çalışma kapsamından çıkarılmıştır. Geriye kalan 24 şirket 2018, 2019 ve 2020 yılları boyunca faaliyetine devam etmiş olup aynı şirketler üzerinde çalışılmıştır. Ayrıca çalışma 3 yılı kapsadığından 24 şirket x 3 yıl = 72 gözlem sayısından oluşmaktadır. Mali verileri kullanılan şirketler Çizelge 3’de belirtilmiştir.

Çizelge 2. Veri Setini Oluşturan Şirketler

Sıra No.	BİST Kodu	Şirket Adı
1	ARCLK	ARÇELİK A.Ş.
2	ASELS	ASELSAN ELEKTRONİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
3	BIMAS	BİM BİRLEŞİK MAĞAZALAR A.Ş.
4	DOHOL	DOĞAN ŞİRKETLER GRUBU HOLDİNG A.Ş.
5	EREGL	EREĞLİ DEMİR VE ÇELİK FABRİKALARI T.A.Ş.
6	FROTO	FORD OTOMOTİV SANAYİ A.Ş.
7	GUBRF	GÜBRE FABRİKALARI T.A.Ş.
8	SAHOL	HACI ÖMER SABANCI HOLDİNG A.Ş.
9	KRDMD	KARDEMİR KARABÜK DEMİR ÇELİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
10	KCHOL	KOÇ HOLDİNG A.Ş.
11	KOZAL	KOZA ALTIN İŞLETMELERİ A.Ş.
12	KOZAA	KOZA ANADOLU METAL MADENCİLİK İŞLETMELERİ A.Ş.
13	PGSUS	PEGASUS HAVA TAŞIMACILIĞI A.Ş.
14	PETKM	PETKİM PETROKİMYA HOLDİNG A.Ş.
15	SASA	SASA POLYESTER SANAYİ A.Ş.
16	TAVHL	TAV HAVALİMANLARI HOLDİNG A.Ş.
17	TKFEN	TEKFEN HOLDİNG A.Ş.
18	TOASO	TOFAŞ TÜRK OTOMOBİL FABRİKASI A.Ş.
19	TCELL	TURKCELL İLETİŞİM HİZMETLERİ A.Ş.
20	TUPRS	TÜPRAŞ-TÜRKİYE PETROL RAFİNERİLERİ A.Ş.
21	THYAO	TÜRK HAVA YOLLARI A.O.
22	TTKOM	TÜRK TELEKOMÜNİKASYON A.Ş.
23	SISE	TÜRKİYE ŞİŞE VE CAM FABRİKALARI A.Ş.
24	VESTL	VESTEL ELEKTRONİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.

3.3. Veri Toplama Araçları ve Teknikleri

Çalışmada esas alınan verilerin toplanmasında BIST-30 Endeksi'nde yer alan şirketlerin finansal tablo ve dipnotları, faaliyet raporları ve internet sayfalarında yer alan Yatırımcı İlişkileri bölümündeki sunum raporlarından yararlanılmıştır. Bu kaynaklar, şirketlerin kendileri tarafından oluşturulan ikincil veri kaynaklarıdır. İkincil veri kaynakları olarak ele alınan şirket finansal bilgileri belirli bir gözlem ve denetim sürecinden geçtiği için, bunların belirli düzeyde güvenilirliğe ve geçerliliğe sahip olduğunu ifade etmek mümkündür.

Çalışma kapsamında oluşturulan regresyon modelinde bağımlı ve bağımsız değişken olarak yer alan veriler önceden belirlenmek suretiyle çalışmanın veri toplama aşamasında şirketlerin yayımlamış olduğu finansal tablo ve raporlarda yer alan bilgilerin incelenmiş ve analize hazır hale getirmek üzere işlenmiştir.

3.4. Verilerin Toplanma Süreci

Çalışmanın modelinde yer alan değişkenlere ilişkin verilerin toplanma süreci açısından, şirketlere ilişkin hisse senedi fiyatlarının bilgisi İş Yatırım internet sayfasında yer alan tarihsel fiyat bilgileri esas alınarak elde edilmiştir. Bunun dışında yer alan ve regresyon denkleminde dahil edilmiş olan değişkenler ile bu değişkenleri elde etmek amacıyla elde edilen hisse senedi sayısı, nakit ve nakit benzerleri, özkaynaklar, ertelenmiş vergi varlıkları ve yükümlülükleri gibi bilgiler çalışma kapsamına dahil edilen değişkenler şirketlerin finansal tablolarından, finansal tablo dipnotlarından ve faaliyet raporları ile şirket finansallarının yer aldığı internet sayfalarından alınmış olup, ilgili tüm değişkenler elle toplanmış ve işlenmiştir. Söz konusu veriler İş Yatırım (<http-5>), Borsa İstanbul (<http-6>), Kamuyu Aydınlatma Platformu (<http-7>) ve BIST-30 Endeksi'nde yer alan şirketlerin internet sayfalarından elde edildiğinden ve bu veri kaynakları halka açık olarak sunulduğundan bilimsel araştırma etik kuralları açısından herhangi bir sorun teşkil etmemektedir.

3.5. Verilerin Analizi

Verilerin toplanmasının ardından, IBM SPSS 21.0 programından faydalanılmak suretiyle veri seti üzerinde Regresyon Analizi (En Küçük Kareler

Yöntemi) uygulanmıştır. En Küçük Kareler Yöntemi, bir regresyon denkleminde yer alan parametreleri (katsayıları) tahmin etmek amacıyla uygulanmaktadır. Söz konusu parametreler hata karelerinin toplamının ilgili model için en küçük düzeyde olduğu modeli tanımlamaktadır. Bu yöntem, regresyon denklemindeki beta değerlerinin en yüksek ve en düşük değerlerini hesaplamayı sağlayan matematiksel bir tekniktir. Bu teknik sayesinde verilere en uygun regresyon modelini tanımlayan beta değerleri tahmin edilebilmektedir.

4. BULGULAR VE YORUMLAR

Çizelge 3, regresyon modelinde yer alan değişkenler ile şirketlerin bazı özelliklerini vurgulamak amacıyla incelenen değişkenlere ilişkin tanımlayıcı istatistikleri göstermektedir. Bu çizelge, veri setinde yer alan her bir değişkenin ortalamasını, ortancasını, standart sapmasını, en küçük ve en büyük değerleri ile gözlem sayısını göstermektedir.

Çizelge 3. Tanımlayıcı İstatistikler

	Mean	Median	Std. Deviation	Minimum	Maximum	Gözlem Sayısı
Fiyat	24,58	12,87	32,73	0,99	190,07	72
NİV	29.297.654,69	-126.970,21	114.665.399	-49.007.490,48	604.978.164,65	72
NFV	-612.937.925,22	-8.218.464,00	1.855.950.852	-11.529.835.410,00	4.084.480,00	72
AFK	-87.644.198,53	-1.421.138,90	335.900.500	-2.024.640.553,92	402.781.316,80	72
EVV	2.784.538,03	293.942,00	10.016.668	0,00	68.585.422,00	72
EVY	32.082.175,50	166.301,50	113.821.085	0,00	604.978.112,00	72
TA	1.516.478.291,89	26.355.730,50	4.807.528.060	109.076,00	29.070.672.791,00	72
PD	799.176.449,79	14.182.620,28	3.195.585.270	12.516,60	24.415.400.000,00	72
EBT	2,4725	1,8285	5,16	-19,79	15,42	72
HBK	1,5060	1,1400	4,53	-19,21	14,83	57
NA	2,7675	,9697	6,04	-12,14	35,00	72
EVV/TA	0,0241	0,0132	0,0338	0,0000	0,1795	72
EVY/TA	0,0121	0,0064	0,0162	0,0000	0,0631	72
EVV/ÖK	0,0759	0,0286	0,1237	0,0000	0,6710	72
EVY/ÖK	0,0346	0,0183	0,0458	0,0000	0,2079	72
EVG	0,2237	0,0648	0,8194	-0,7297	5,5338	72
EVG/EBT	1,0725	-0,0014	9,8714	-3,5073	83,4997	72

Çizelge 3'e göre, ertelenmiş vergi varlıklarının ortalamasının (2.784.538,03 TL) ertelenmiş vergi yükümlülüklerinin ortalamasının (32.082.175,50 TL) oldukça altında olduğu görülmektedir. Bu durum çalışmada yer alan şirketlerin ertelenmiş vergi yükümlülüklerinin oldukça yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak uç değerlerin değerlendirme dışı bırakıldığı ortanca (median) değerlerine bakıldığında

ise, ertelenen vergi varlıklarının ortanca değerinin 293.942,00 TL olduğu ve ertelenen vergi yükümlülüklerinin ortanca değerinin 166.301,50 TL olduğu görülmektedir. Bu durumun daha gerçekçi bir gösterge olarak değerlendirilmesi mümkün olup, şirketlerin genel olarak daha fazla tutarda ertelenmiş vergi varlığı tutarı raporladığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Ortalama değerler açısından ertelenmiş vergi varlıklarının toplam aktifler içindeki oranının ortalaması %2,41 ve ertelenmiş vergi yükümlülüklerinin toplam aktifler içindeki oranı ise %1,21'dir. Ayrıca ertelenmiş vergi varlıklarının özkaynakların defter değerine oranı %7,59 olup, ertelenmiş vergi yükümlülüklerinin özkaynakların defter değerine oranı ise %3,46'dır. Yine ortalama değerler açısından ertelenmiş vergi giderinin EBT'nin (vergi öncesi kârın) yaklaşık %107'si olduğu görülmektedir. Bu durum şirketlerin vergi öncesi kârdan çok daha yüksek tutarda ertelenmiş vergi giderinin olduğunu göstermektedir.

Çizelge 4 regresyon analizinin sonuçlarını yansıtmaktadır. Çizelge 4'te %1 anlamlılık seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı olan korelasyon katsayıları kalın punto ile yazılmıştır. Bu çizelge iki konu hakkında bilgi vermektedir. Öncelikle bu çizelge her değişken çiftinin kendi aralarındaki Pearson korelasyon katsayısının değerini göstermektedir. Ayrıca her bir korelasyonun istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı bu çizelge sayesinde anlaşılmaktadır.

Çizelge 4'te yer alan korelasyon matrisi tahminci değişkenler (bağımsız değişkenler) ile çıktı-sonuç değişkeni (bağımlı değişken) arasındaki ilişki hakkında oldukça yararlı bilgiler sunmaktadır. Çıktı değişkeni olan fiyat değişkeni hariç olmak üzere, yalnızca tahminci değişkenler açısından bakıldığında en yüksek korelasyonun %1 anlamlılık seviyesinde ertelenen vergi yükümlülükleri ile net işletme varlıkları arasında olduğu anlaşılmaktadır ($r = 0,996$, $p < 0,01$). Bundan sonra ise, anormal faaliyet kârları ile net finansal varlıklar arasındaki korelasyon dikkat çekmektedir ($r = 0,901$, $p < 0,01$). Bunun haricinde bazı tahminci değişkenler arasında negatif yönde korelasyon olduğundan bahsetmek mümkündür. Örneğin, net finansal varlıklar ile net işletme varlıkları arasında %1 seviyesinde anlamlı kabul edilebilecek bir korelasyon bulunmaktadır ($r = -0,881$, $p < 0,01$). Benzer şekilde anormal faaliyet kârları ile net işletme varlıkları arasında ($r = -0,699$, $p < 0,01$), ertelenen vergi yükümlülükleri ile net finansal varlıklar arasında ($r = -0,905$, $p = 0,01$) ve son olarak

ertelenen vergi yükümlülükleri ile anormal faaliyet kârları arasında benzer bir korelasyondan bahsetmek mümkündür ($r = -0,717$, $p = 0,01$).

Çizelge 4. Pearson Korelasyon Katsayıları

	Fiyat	NİV	NFV	AFK	EVV	EVY	
PearsonCorrelation	Fiyat	1,000	,075	-,103	-,119	,018	,077
	NİV	,075	1,000	-,881	-,699	-,128	,996
	NFV	-,103	-,881	1,000	,901	-,195	-,905
	AFK	-,119	-,699	,901	1,000	-,146	-,717
	EVV	,018	-,128	-,195	-,146	1,000	-,041
	EVY	,077	,996	-,905	-,717	-,041	1,000
Sig. (1-tailed)	Fiyat	.	,265	,194	,161	,440	,259
	NİV	,265	.	,000	,000	,143	,000
	NFV	,194	,000	.	,000	,050	,000
	AFK	,161	,000	,000	.	,110	,000
	EVV	,440	,143	,050	,110	.	,367
	EVY	,259	,000	,000	,000	,367	.
N	Fiyat	72	72	72	72	72	72
	NİV	72	72	72	72	72	72
	NFV	72	72	72	72	72	72
	AFK	72	72	72	72	72	72
	EVV	72	72	72	72	72	72
	EVY	72	72	72	72	72	72

Çizelge 4'te yer alan sonuçlar literatürde yer alan ve ertelenmiş vergi varlıkları ve ertelenmiş vergi yükümlülükleri ile şirket değeri arasında herhangi bir ilişkinin olmadığını ortaya koyan teorik ve ampirik yaklaşımların sonuçlarıyla benzerdir (Amir ve Sougiannis, 1999; Chen, ve Schoderbek, 2000; Lev ve Nissim, 2004; Chludok, 2011). Ertelenmiş vergiler ile şirket değeri arasında herhangi bir sistematik ilişki bulunmamaktadır.

Çizelge 5'te araştırma kapsamında oluşturulan modelin toplu bir şekilde değerlendirilmesini sağlayan bir model özeti yer almaktadır. Bu değerlendirme sayesinde çıktı değişkeni olan fiyat değişkeninin tahmin edilmesinde modelin başarılı olup olmadığını göstermektedir.

Çizelge 5. Model Özeti

Model Summary^b

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Change Statistics					Durbin-Watson
					R Square Change	F Change	df1	df2	Sig. F Change	
1	,119 ^a	0,014	-0,045	33,44943	0,014	0,241	4	67	0,914	1,529

a. Predictors: (Sabit), EVY, EVV, AFK, NFV

b. Independent Variable: Fiyat

Çizelge 5 modelde yer alan bağımlı değişkenin (çıktı değişkeninin) ve tahmincilerin neler olduğunu açıklamaktadır. R ile gösterilen sütun tahminciler ile çıktı arasındaki çoklu korelasyon katsayısının değerini göstermektedir. Çıktı değişkeni olarak fiyat esas alındığında R değeri 0,119 olarak hesaplanmıştır.

Bir sonraki sütun ise R^2 değerini göstermektedir. R^2 değeri, çıktı değişkeninde meydana gelen değişkenliğin ne kadarının tahminciler tarafından dikkate alındığını göstermektedir. Model açısından bu değer 0,014 olarak hesaplanmıştır. Bu durum, tahmincilerin fiyat değişkeninde meydana gelen değişkenliğin %1,4'ünü açıklayabildiğini göstermektedir. Bu oranın oldukça düşük olduğunu ifade etmek yerinde olacaktır.

Bağımsız değişkenler uygun bir şekilde seçilmediğinde güven aralığı ve anlamlılık testleri geçersiz olacaktır. Buna rağmen, model değişkenleri açısından yapılan en küçük kare tahminleri hala geçerli kabul edilebilecek olup, bunlar optimal olmayacaktır. Bu varsayım Durbin-Watson testi ile test edilebilmektedir. Bu test, regresyon modelinin tahmin edilmesinden sonra artık terimlerin korelasyon halinde olup olmadığını test etmektedir (Field, 2014). Çizelge 5'e göre, Durbin-Watson test sonucu 1,529 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuç bağımsız hataların kabul edilebilir olup olmadığını göstermektedir. Hesaplanan sayısal değer "1'den az olması veya 3'ten fazla olması ciddi bir sorunu ortaya koyar" varsayımından hareketle, elde edilen sonucun makul olduğu sonucuna ulaşmak mümkündür (Field, 2014).

Çizelge 6 ANOVA Testi'nin sonuçlarını göstermektedir. ANOVA, çıktı değişkeninin tahmin edilmesinde klasik bir şekilde ortalamaların esas alınmasının mı yoksa modelin esas alınmasının mı daha iyi olacağını ortaya koymaktadır. Bu amaçla ANOVA modeli test etmektedir. F değeri ANOVA'nın temel göstergelerindedir. Ortalamalar arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını göstermektedir. F

değerinin 1'in üzerinde değer alması F değerinin anlamlı olduğunu göstermektedir. Çizelge 6'dan da görüleceği üzere F değeri 1'den küçük çıktığı için F değerinin anlamlı olmadığını söylemek mümkündür.

Çizelge 6. ANOVA Testi'nin Sonuçları

ANOVA^a

Model	Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.
1 Regression	1078,194	4	269,548	,241	,914 ^b
Residual	74963,896	67	1118,864		
Total	76042,090	71			

a. Dependent Variable: Fiyat

b. Predictors: (Constant), EVY, EVV, AFK, NFV

Sonuç olarak araştırmanın amacı kapsamında araştırılan ertelenen vergilerin finansal tablo dipnotlarında açıklanmasının, şirketlerin hisse değerine istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin bulunmadığını belirtmek gerekmektedir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Tarih boyunca var olan muhasebe günümüze geldikçe teknolojik ve sosyolojik değişimlerden kaynaklı olarak gelişme göstermiştir. İnsanların ihtiyaçlarının farklılaşması ve refah kavramının ortaya çıkması ile birlikte devletler gelire gereksinim duymaya başlamıştır. Dolayısıyla tarihte farklı adlarla da anılmış olsa vergi kavramı ortaya çıkmıştır. Verginin tarihsel gelişimi olarak, ilk çağlarda vergi fazla görülmesi de Mısır Piramitleri'nin yapımı sürecinde alınan vergiler buna ilk örneklerdendir. Ülkemizde de verginin geçmişi Osmanlı'ya kadar uzanmaktadır. Kısaca uzun yıllardır vergi hayatımızda iken günümüzde de gerçek ve tüzel kişiler, gelir vergisi ve kurumlar vergisine tabi olarak vergilendirilmektedir.

Zamanla küreselleşmenin de etkisiyle çok uluslu şirketler ortaya çıkmış, uluslararası sermaye akışları başlamış ve devletler söz konusu gelişmeleri desteklemiştir. Bunların sonucunda şeffaf, anlaşılır ve güvenilir ortak bir muhasebe diline ihtiyaç duyulmuştur. Bu ihtiyaç doğrultusunda komite kurularak ülkeler arası finansal tablolardaki farklılıkları gidermek amacıyla standartlar yayımlanmaya başlanmıştır. Ülkemizde de standartlar Kamu Gözetimi Kurumu tarafından takip edilmektedir.

İşletmelerin kârlılık durumu da en önemli hususlardan biridir. Ülkemizde ticari kârdan mali kâra geçişte indirim ve istisnalar düşülür, kanunen kabul edilmeyen giderler eklenerek vergi matrahı bulunmaktadır. Bu geçiş sürecinde oluşan farklar geçici veya sürekli olabilmektedir. Bu durum içinde uluslararası bir standart geliştirilmiş olup, ülkemizde TMS 12 Gelir Vergisi Standardı adıyla ilk defa 2006 yılında yayımlanmıştır.

5.1. Sonuçlar

İşletmelerin finansal tabloları ve kârlılık durumları sadece vergi açısından devleti ilgilendirmekle kalmayıp işletme çalışanlarını, borç verenleri, tedarikçileri, müşterileri ve yatırımcıları da ilgilendirir.

Bu çalışmada firmanın değerlemesinde ihtiyaca uygunluk ilkesi çerçevesinde BIST-30 şirketlerinden 24 tanesi incelenip verileri ele alınarak ampirik analiz yapılmıştır. Yapılan ampirik analiz, firma değerlendirilmesinde yaygın bir şekilde kullanılan Ohlson-Feltham Modeli'ne dayanmaktadır. Bu model firma değerinin tespit edilmesinde işletme faaliyetlerinde kullanılan varlıklar ile finansal varlıkların ayrıştırılmasının gerekliliğini ön plana çıkarmaktadır. İlgili model, anormal faaliyet kârlarının da firma değerine katkıda bulunduğunu savunmaktadır. Bu varsayımlardan hareketle bu çalışmada BIST-30'da faaliyet gösteren ve finansal şirket tanımı dışında kalan şirketlerin firma değeri ile ertelenmiş vergi varlıkları veya ertelenmiş vergi yükümlülükleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olup olmadığı incelenmeye çalışılmıştır.

Yapılan analiz sonuçlarına göre, en yüksek korelasyonun ertelenmiş vergi yükümlülükleri ile net işletme varlıkları arasında olduğu, bunu anormal faaliyet kârları ile net finansal varlıklar arasındaki korelasyonun takip ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Bunun haricinde net finansal varlıklar ile net işletme varlıkları arasında, anormal faaliyet kârları ile net işletme varlıkları arasında, ertelenmiş vergi yükümlülükleri ile net finansal varlıklar arasında ve ayrıca ertelenmiş vergi yükümlülükleri ile anormal faaliyet kârları arasında ters yönlü korelasyondan bahsetmek mümkündür. Ancak yapılan regresyon modelinin oldukça zayıf bir model olduğu ortaya çıkmıştır.

Ulaşılan sonuçlar literatürde yer alan ve ertelenmiş vergilere ilişkin özkaynak yaklaşımını savunan çalışmalarla benzer çıkmıştır (Chaneyve Jeter, 1989; Carnahanve Novack, 2002; Beechy,2007). Bu çalışmalar, ertelenmiş vergilerin birer özkaynak unsuru olarak raporlanmasını savunmakla birlikte, firma değeriyle ertelenmiş vergiler arasında hiçbir ilişkinin olmadığını veya oldukça az bir ilişkinin olabileceğini ifade eden çalışmalardır. Bu çalışmanın sonuçlarının ana hatlarıyla bu literatüre uygun olduğu; ancak TMS/TFRS'ler tarafından benimsenen ve firma değeriyle ertelenmiş vergiler arasında ilişki olabileceğini ortaya koyan yükümlülük yaklaşımına ters bulgular içerdiğini belirtmek yerinde olacaktır.

5.2. Öneriler

Çalışmanın en önemli kısıtı yalnızca Türkiye’de ve kısıtlı bir pazar kapsamında yapılmış olmasıdır. Çalışma sonuçlarının daha kapsayıcı ve daha genel sonuçları ifade edebilmesi için farklı endekslerde ve ülkeler arasında daha çok yıl boyunca ve daha çok değişkenle birlikte benzer analizlerin yapılması uygun olacaktır. Kapsam pazar açısından genişletilerek ve bir hesap dönemi içinde hazırlanan tüm finansal veriler alınarak farklı çalışmalar ortaya konulabilir. Zaman ve belirsizlikten arındırılmış bir şekilde analize ilişkin verilerin yeniden düzenlenmesi ve sabit etkiler modeli gibi daha detaylı istatistiksel ve ekonometrik analizlerin yapılması farklı bir bakış açısının ortaya çıkmasını sağlayacaktır.

Bu çalışmanın temel varsayımlarından hareketle şeffaflık ve kurumsal yönetim gibi faktörler açısından ertelenmiş vergi kavramının incelenmesi ve ertelenmiş vergiler ile bu faktörler arasındaki ilişkiye yönelik yapılacak testlerin önemli bir çalışma alanı olabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Amir, E. and Sougiannis, T. (1999). Analysts' interpretation and investors' valuation of tax carryforwards. *Contemporary Accounting Research*, 16 (1), 1-33.
- Amir, E., Kirschenheiter, M. and Willard, K.. (1997). The valuation of deferred taxes. *Contemporary Accounting Research*, 14 (4): 597-622.
- Atalay, B. (2018). *Maddi olmayan duran varlıkların ihtiyaca uygun sunumunun şirket değerine etkisi: Türkiye örneği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ayers, B.C. (1998). Deferred tax accounting under SFAS No. 109: An empirical investigation of its incremental value-relevance relative to APB No. 11. *The Accounting Review*, 73 (2), 195-212.
- Badenhorst, W.M. and Ferreira, P.H. (2016). The financial crisis and the value-relevance of recognised deferred tax assets. *Australian Accounting Review*, 26 (3), 291-300.
- Beechy, T.H. (2007). The make-believe world of future income taxes. *Accounting Perspectives* 6 (3), 221-229.
- Baumann, M.P. and Das, S. (2004). Stock market valuation of deferred tax assets; evidence from internet firms. *Journal of Business Finance and Accounting*, 31 (9), 1223-1260.
- Carnahan, I. and Novack, J. (2002). Two birds. One stone. *Forbes Magazine* 169 (5), 40.
- Cavlak, H. ve Cebeci, Y. (2017). Ertelenmiş vergi unsurlarının analizi. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2 (1), 48-60.
- Chandra, U. and Ro, B.T. (1997). The association between deferred taxes and common stock risk. *Journal of Accounting and Public Policy*, 16 (1), 6-13.
- Chaney, P.K. and Jeter, D. C. (1989). Accounting for deferred income taxes: Simplicity? Usefulness? *Accounting Horizons*, 3 (6), 6-13.
- Chang, C., Herbohn, K. and Tutticci, I. (2009). Market's perception of deferred tax accruals. *Accounting and Finance*, 49 (4), 645-673.
- Chattopadhyay, S., Arcelus, F. J. and Srinivasan, G. (1997). Deferred taxes and bond ratings: A Canadian case. *Journal of Business Finance and Accounting* 24 (3-4), 541-557.
- Chen, K.C.W. and Schoderbek, M.P. (2000). The 1993 tax rate increase and deferred tax adjustments: A test of functional fixation. *Journal of Accounting Research*, 38 (1), 23-44.

- Chludek, A. K. (2011). *The impact of deferred taxes on firm value*. Unpublished PhD Thesis. Aachen: Universitat zu Köln.
- Çakmakoglu, S. (2018). *TMS 12 gelir vergileri standardı kapsamında ertelenmiş vergiler ve türk vergi mevzuatı ile karşılaştırılması: Bir uygulama örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Muğla: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi.
- Dinç, E. (2007). Muhasebe ve vergi kuralları arasındaki ilişki ve gelir vergileri (tms 12) standardının muhasebe uygulamalarına etkisi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (28), 21-48.
- Feltham, G. A. and Ohlson, J. A. (1995). Valuation and clean surplus accounting for operating and financial activities. *Contemporary Accounting Research*, 11 (2), 689–731.
- Field, A. (2014). *Discovering statistics using IBM statistics*. London: SAGE Publications Ltd.
- Hak, İ. (2016). *TMS 12 gelir vergileri standardı kapsamında ertelenmiş vergi ve finansal tablolarda raporlanması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Haller, A., Löffelmann, J.V., Beiersdorf, K., Bolin, M., Etzel, B. and Haussmann, K. (2008) *Rechnungslegung aus sicht von kreditinstituten als rechnungslegungsadressaten-empirische ergebnisse und implikationen für die entwicklung der nationalen und internationalen rechnungslegungsnormen für mittelständische unternehmen*. Berlin: DRSC.
- Huss, F. H. and Zhao, J. (1991). An investigation of alternative treatments of deferred taxes in bond raters' judgment. *Journal of Accounting, Auditing and Finance*, 6 (1), 53-73.
- Karataş, Ş. (2019). *Ertelenmiş vergi farklarının BIST 100 endeksine kayıtlı şirketlerin 2016 ve 2017 yılı dönem karına etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (2018). Finansal raporlamaya ilişkin kavramsal çerçeve, [https://kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TMS_TFRS_Setleri/2022/Mavi_Kitap/Finansal%20Raporlamaya%20%C4%B0li%C5%9Fkin%20Kavramsal%20%C3%87er%C3%A7eve%20\(2018%20S%C3%BCr%C3%BCm%C3%BC\).pdf](https://kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TMS_TFRS_Setleri/2022/Mavi_Kitap/Finansal%20Raporlamaya%20%C4%B0li%C5%9Fkin%20Kavramsal%20%C3%87er%C3%A7eve%20(2018%20S%C3%BCr%C3%BCm%C3%BC).pdf) (Erişim Tarihi: 12.01.2022)
- Kelen, Ö. (2015). *TMS 12 gelir vergileri standardı açısından elektronik ticaretin muhasebesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kocaman, C. (2019). TMS 12 gelir vergisi standardı açısından ertelenmiş vergi ve bir uygulama. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Niğde: Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Lev, B. and Nissim, D. (2004). Taxable income, future earnings, and equity values. *The Accounting Review*, 79 (4), 1039–1074.
- Ohlson, J.A. (1995). Earnings, book values, and dividends in equity valuation. *Contemporary Accounting Research*, 11 (2), 661–687.

- Öziç, H.C. (2015). *Finansal raporlamada ertelenmiş vergi ve borsa istanbul'da işlem gören şirketler üzerine bir uygulama*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Denizli: Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Poterba, J., Rao, N. and Seidman, J. (2011). Deferred tax positions and incentives for corporate behavior around corporate tax changes. *National Tax Journal*, 64 (1), 27–58.
- Selvitopu, M. (2010). *TMS 12 gelir vergileri standardı ve türkiye'deki mevcut uygulama ile karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Muğla: Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şekercioğlu, M.S. (2017). *Uluslararası muhasebe standartları kapsamında ertelenmiş vergi ve vergi oranlarındaki değişikliğin işletme karlılığına etkisi:borsa istanbul'daki kayıtlı işletmeler üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Taşdemir, H. (2015). TMS 12 gelir vergileri standardı çerçevesinde ertelenmiş vergi ve türkiye uygulaması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Teşken, Ö. (2010). TMS 12 gelir vergileri standardına göre ertelenmiş verginin incelenmesi ve muhasebeleştirilmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15 (2), 297-317.
- Uyar, S. (2010). *Muhasebe standartlarına göre finansal tablolar nasıl düzenlenmelidir?* <http://www.muhasabetr.com/yazarlarimiz/suleyman/020/> (Erişim Tarihi: 20.05.2020).
- Van der Vossen, R. (2018). *The relevance of deferred tax assets and the influence of the credit crunch*. Unpublished Master's Thesis. Breukelen: Nyendrode Business University.
- Van Son, B. (2016). *Value relevance of deferred tax accounting under IAS 12*. Unpublished Master's Thesis. Amsterdam: University of Amsterdam, Amsterdam Business School.
- Zeren, Y. (2013). *TMS 12 gelir vergileri standardı çerçevesinde ertelenmiş vergi ve muhasebeleştirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

http-1

https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/T%C3%BCrkiye%20Muhasebe%20Standartlar%C4%B1/TMSTFRS2018Seti/TMS/TMS_12_2018.pdf

(Erişim Tarihi: 21.01.2021)

http-2

<https://www.iasplus.com/en/projects/completed/tax/ias-12-dtas>

(Erişim Tarihi: 20.05.2020)

http-3

<https://www.iasplus.com/en/binary/dttpubs/2006pocketturkish.pdf>

(Erişim Tarihi: 20.05.2020)

http-4

<https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/>

(Erişim Tarihi: 20.05.2020)

http-5

<https://www.isyatirim.com.tr/tr-tr/Sayfalar/default.aspx>

(Erişim Tarihi: 21.01.2022)

http-6

<https://borsaistanbul.com/tr/>

(Erişim Tarihi: 21.01.2022)

http-7

<https://www.kap.org.tr/tr/>

(Erişim Tarihi: 21.01.2022)